

ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Μία ανάδυση με σφοδρή τον αγώνα για
την οικειοποίηση του πρώην στρατοπέδου
Π.Μετό

Ανοιχτή Συνέλευση Δυτικών Συνοικιών
Διανέμεται μόνο για κινηματικούς σκοπούς.
Θεσσαλονίκη 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί προλόγου.....	5
1. Πόλεις.....	7
1.1 Δημιουργία και εξέλιξη πόλεων.....	8
1.2 Πολεοδομία και καταστολή: Το παράδειγμα του Παρισιού.....	11
1.3 Σελανίκ, η πρωτεύουσα των Βαλκανίων.....	13
1.4 Η Θεσσαλονίκη τον 20 ^ο αιώνα.....	15
1.5 Η πόλη εκτός των (δυτικών) τειχών.....	22
1.6 Τα στρατόπεδα στον αστικό ιστό.....	26
2. Δημόσιοι χώροι: Ένα πεδίο αγώνα μέσα στην πόλη.....	27
2.1 Πώς ορίζεται ο δημόσιος χώρος μέσα από τη γλώσσα της εξουσίας και της αντίστασης.....	27
2.2 Καπιταλιστική ανάπτυξη εν καιρώ κρίσης. «Πράσινος καπιταλισμός» και «Gentrification».....	32
2.3 Η ασφάλεια ως πρόφαση του κράτους για έλεγχο και καταστολή.....	36
2.4 Ζώντας στις πόλεις του πανικού.....	39
2.5 Η ιστορική μνήμη σε σχέση με τον χώρο-χρόνο και ο ρόλος της εξουσίας.....	41
3. Η περίπτωση του πρώην στρατοπέδου Π. Μελά.....	43
3.1 Ιστορική αναδρομή.....	43
3.2 Πολιτικοοικονομική συγκυρία και «αξιοποίηση» του πρώην στρατοπέδου.....	49

3.3	Παρουσίαση διαπραγματεύσεων και συμφωνιών.....	52
3.4	Στρατός-Δήμος-Εκκλησία: η ιερή συμμαχία του κέρδους και της εκμετάλλευσης.....	55
3.5	Ιστορική μνήμη του πρώην στρατοπέδου.....	62
3.6	Πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά: από τις τελευταίες ανάσες πρασίνου.....	65
4.	Το παρόν και το μέλλον του πρώην στρατοπέδου από μια κινηματική οπτική.....	69
4.1	Τι θέλουμε εμείς για το πάρκο.....	69
4.2	Η λογική της αυτοδιαχείρισης.....	71
4.3	Αυτοοργάνωση.....	73
	Αντί επιλόγου.....	76
	Παράρτημα εικόνων.....	77
	Βιβλιογραφία.....	81

Αντί Προλόγου

Η μπροσούρα αυτή αποτελεί μια προσπάθεια από την Ανοιχτή Συνέλευση Δυτικών Συνοικιών να ανοίξει το ζήτημα των δημόσιων χώρων, ειδικότερα μέσα από το πρίσμα του αγώνα για οικειοποίηση του πρώην στρατοπέδου Π. Μελά. Μέσα από τον εν λόγω αγώνα προέκυψε η ανάγκη να συζητήσουμε, να μοιραστούμε προβληματισμούς και εμπειρίες και να αναλύσουμε πώς αντιλαμβανόμαστε τις συνθήκες ζωής μέσα στις πόλεις, πώς νοηματοδοτούμε το δημόσιο χώρο και ποιες είναι οι βάσεις και τα προτάγματα που θέτουμε προς μία τέτοια κατεύθυνση.

Στη συνέλευση συμμετέχουμε άτομα που ζούμε στα δυτικά της Θεσσαλονίκης και η δράση μας επικεντρώνεται στις γειτονιές των δυτικών συνοικιών. Θεωρώντας σημαντικό, σε καιρούς αποξένωσης και απάθειας, να δημιουργούνται πεδία συνάντησης και ζύμωσης σε κάθε γειτονιά, προσπαθούμε να δράσουμε συλλογικά ενάντια στην καταπίεση που βιώνουμε. Καταπιανόμαστε με τοπικά ζητήματα (και όχι μόνο) που μας απασχολούν, είμαστε αντιφασίστες και αντιφασίστριες και προσπαθούμε να σπάμε τους διαχωρισμούς που ορίζει το κυρίαρχο ανάμεσά μας και να δημιουργούμε εστίες αντίστασης στις γειτονιές.

Θέλοντας να συλλογικοποιούμε τις ανάγκες μας και να δρούμε ισότιμα, επιλέγουμε να λειτουργούμε με οριζόντιες διαδικασίες και εξωθεσμικό τρόπο. Δεν είμαστε από τον δήμο και ούτε επιθυμούμε οποιαδήποτε σχέση με αυτόν, καθώς είμαστε ενάντια στη λογική της ανάθεσης και βρισκόμαστε σε ανταγωνιστική σχέση με εκάστοτε δημάρχους και τοπικούς «άρχοντες». Δεν είμαστε από κάποιο κόμμα καθώς δεν αναγνωρίζουμε αρχηγούς και καθοδηγητές. Θεωρούμε όμως τους εαυτούς και τις εαυτές μας πολιτικά υποκειμένα και παλεύουμε για να ζήσουμε συλλογικά έχοντας ως γνώμονα την αλληλεγγύη και απαλλαγμένοι/ες από την ιδιώτευση και το ατομικό συμφέρον. Είμαστε άνεργοι/ες, επισφαλώς εργαζόμενοι/ες, φοιτητές/τριες, ντόπιοι/ες και μετανάστες/ριες που δεν μας εκφράζει ο κόσμος της εκμετάλλευσης και της υποταγής.

Το ζήτημα του πρώην στρατοπέδου Π. Μελά αποτελεί μια καίρια θεματική που μας απασχολεί τα τελευταία χρόνια. Μέσα από την πολυετή και πο-

λύμορφη παρουσία μας στο χώρο, επιχειρούμε αφενός να μπλοκάρουμε τα όποια σχέδια «αξιοποίησης» και τσιμεντοποίησης του πρώην στρατοπέδου, αφετέρου να συμβάλλουμε στην μετατροπή του από χώρο που ρημάζει σε πάρκο ιστορικής μνήμης και αντίστασης στο τώρα. Στο πλαίσιο αυτό έχουν διοργανωθεί πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως επίσης και παρεμβάσεις ήπιας διαμόρφωσης κτιρίων. Η παρουσία μας βέβαια στο πρώην στρατόπεδο δεν μας καθιστά αυτόκλητους σωτήρες και υπερασπιστές του πάρκου. Οι δράσεις μας αποτελούν κομμάτι της ευρύτερης προσπάθειας της γειτονιάς για οικειοποίηση ενός χώρου, ο οποίος μέχρι πριν λίγα χρόνια ήταν κατεχόμενος από τον στρατό και η παρουσία και μόνο κάποιου εντός του πρώην στρατοπέδου μπορούσε να προκαλέσει την καταστολή. Θεωρούμε ότι ο αγώνας για το πρώην στρατόπεδο, είναι ένας αγώνας πολιτικός ενάντια στην εντεινόμενη υποτίμηση των ζωνών μας, ενάντια στην κυριαρχία, ενάντια στην εμπορευματοποίηση και τη λεηλασία της φύσης.

Τέλος, η μπροσούρα δεν αποτελεί κάποια ακαδημαϊκή μελέτη ούτε έχει δημιουργηθεί από «ειδικούς». Είναι αποτέλεσμα ζωντανής εμπειρίας, αυτομόρφωσης και ζύμωσης στο πεδίο του αγώνα για την κοινωνική διεκδίκηση ενός εν δυνάμει δημόσιου χώρου. Επιθυμούμε η αποτύπωση των σκέψεων και της εμπειρίας μας να αποτελέσει παρακαταθήκη για παρόμοιους αγώνες που δίνονται ή θα δοθούν στο μέλλον, σε μια προσπάθεια να ιχνηλατήσουμε μονοπάτια αντίστασης στο ζοφερό τοπίο της πόλης.

1. ΠΟΛΕΙΣ

« Η πόλη αποτελεί τον καθρέφτη του οικονομικού συστήματος, που σήμερα είναι ο νεοφιλελευθερισμός και η ελεύθερη αγορά, κάτι που αντανακλά τους ανταγωνισμούς που δημιουργούνται μέσα στην κοινωνία. Άρα οι άνθρωποι μέσα σ' αυτήν, αναπόφευκτα, χωρίζονται σύμφωνα με την οικονομική τους κατάσταση και έχουν πρόσβαση στα βασικά αγαθά (στέγη, τροφή, νερό, ρεύμα, ένδυση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη) ανάλογα με την τσέπη τους. Στις φτωχογειτονιές των μητροπόλεων, όπως είναι και οι δυτικές συνοικίες της Θεσσαλονίκης, υπάρχει υπερσυγκέντρωση πληθυσμού με ελάχιστους, ως και καθόλου, ελεύθερους και ανοιχτούς χώρους για τα παιδιά και τους νέους και μεγάλη ρύπανση από τις βιομηχανικές μονάδες που βρίσκονται στα πέριξ. Σ' ένα τέτοιο τοπίο όπου το κέρδος είναι πάνω από τις ζωές των ανθρώπων οι κοινωνικές σχέσεις μετατρέπονται σε εμπορευματικές. Ο αστικός ιστός διαιρείται σε περιοχές διασκέδασης, κατανάλωσης, εργασίας όπου και οι γραμμές των μέσων μαζικής μεταφοράς λειτουργούν για την κάλυψη αυτών των σκοπών.»

(απόσπασμα από κείμενο της ανοιχτής συνέλευσης δυτικών συνοικιών)

1.1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΟΛΕΩΝ

«Η πόλη είναι ο κόσμος που κατασκεύασε ο άνθρωπος, είναι και ο κόσμος στον οποίο είναι στο εξής καταδικασμένος να ζει.»

Robert Park, αστικός κοινωνιολόγος

Η δημιουργία της πόλης, δηλαδή της μόνιμης εγκατάστασης και εκτεταμένης συμβίωσης ανθρώπων σε ένα τόπο, αποτελεί ένα ιστορικό γεγονός το οποίο μπορούμε σε γενικές γραμμές να οριοθετήσουμε χρονικά. Πρόκειται για τη λεγόμενη Νεολιθική περίοδο (12-10000 π.Χ.) κατά την οποία ο άνθρωπος εγκαταλείπει σταδιακά τη νομαδική ζωή και από τροφoσυλλέκτης-κυνηγός μετατρέπεται σε κτηνοτρόφος-αγρότης. Η ανακάλυψη της καλλιέργειας της γης και η πρακτική της εξημέρωσης των ζώων ήταν οι κυριότεροι λόγοι που επέτρεψαν τη μόνιμη εγκατάσταση σε έναν τόπο, καθώς πλέον τα μέσα επιβίωσης ήταν σταθερά, πράγμα που σηματοδότησε την α-παρχή των πόλεων. Εφεξής, η πόλη ως μοντέλο συμβίωσης των ανθρώπων, παρότι εμφανίστηκε με πολλές μορφές στον τόπο και στον χρόνο, δεν εγκαταλείφθηκε ποτέ.

Η πόλη ορίζεται και διαμορφώνεται σε συνάρτηση με τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν. Για παράδειγμα αποτελεί αρχαιολογικό τεκμήριο ότι η πρώτη φάση των πόλεων (στην περιοχή της Μεσοποταμίας) αφορούσε κοινότητες με ιδιαίτερη οικονομική ισότητα και κοινωνική συνοχή, πράγμα που μαρτυρούν τα ευρήματα της σκαπάνης; κατοικίες ίσου μεγέθους και αξίας, απουσία παλατιών και προνομιακών κτιρίων.

Σταδιακά όμως αυτό άρχισε να μεταβάλλεται και την περίοδο της ισότητας ακολουθεί μια εποχή έντονων κοινωνικών αντιθέσεων και ανισοτήτων που έχουν αποκρυσταλλωθεί στον χρόνο κυρίως με τη μορφή των πυραμίδων. Είναι πιθανό ότι οι νέες συνθήκες της πόλης, όπως ο καταμερισμός εργασίας και η συσσώρευση πλεονάσματος, έθεσαν για πρώτη φορά στην αν-

θρωπότητα το ζήτημα της ιδιοκτησίας, κάτι που οδήγησε στην δημιουργία εξουσιαστικών σχέσεων και οικονομικού ανταγωνισμού. Με αυτόν τον τρόπο φτάσαμε σταδιακά στην δουλοκτησία και στη δημιουργία κοινωνικών και οικονομικών τάξεων, συνθήκες που διαμόρφωσαν σε νέες βάσεις τη δομή των πόλεων και χαρακτηρίζουν σε γενικές γραμμές την ιστορική φάση που ονομάζουμε αρχαιότητα. Σε αυτήν την περίοδο η πόλη ορίζεται πρώτον από την κυρίαρχη τάξη όποια και αν είναι αυτή (φαραώ, αριστοκρατία, τάξη εμπόρων) και δεύτερον από αυτούς που θεωρούνται από την κοινότητα ότι είναι άνθρωποι με δικαιώματα ύπαρξης και ιδιοκτησίας (εξαιρούνται οι δούλοι και κατά τόπους οι γυναίκες). Κάπως έτσι από τις πρώτες αγροτικές καλύβες «κομμουνιστικού τύπου» περάσαμε στα φαραωνικά αρχιτεκτονήματα.

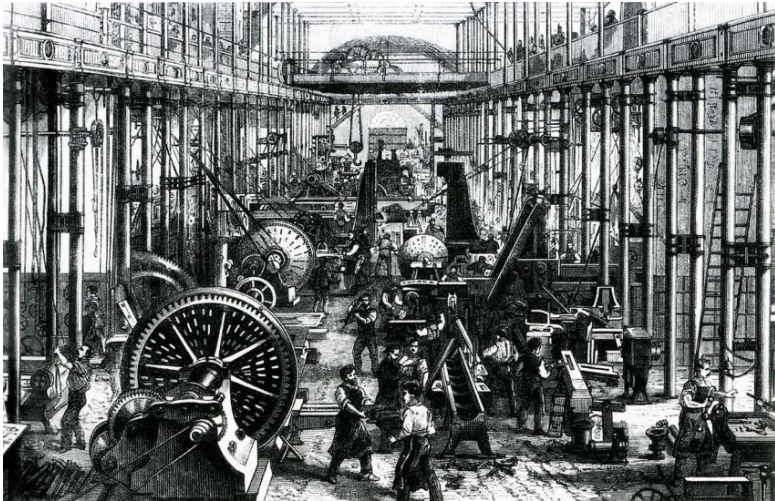
Την περίοδο της αρχαιότητας διαδέχεται αυτή του Μεσαίωνα (όσον αφορά την δυτική Ευρώπη και την περιοχή της Μεσογείου). Την εποχή αυτή διακρίνει η προλεταριοποίηση των ανεξάρτητων γεωργών, με τα κτήματά τους να περνούν στα χέρια της φεουδαρχίας και της εκκλησίας. Ταυτόχρονα οι πάλοι ποτέ μεγάλες πόλεις πέφτουν σε μαρασμό καθώς, λόγω των συνεχών πολεμικών συγκρούσεων των φεουδαρχών, έχει καταρρεύσει το εμπόριο και η βιοτεχνία, μαζί με το οδικό δίκτυο. Έτσι το κέντρο βάρους μετατοπίστηκε από τις πόλεις στην ύπαιθρο, ενώ υπήρξε σύνηθες φαινόμενο να αποκτά χαρακτηριστικά πόλης το κάστρο -δηλαδή η οχυρωμένη ακρόπολη του φεουδάρχη που συγκεντρώνει γύρω του εξαρτώμενους τεχνίτες- αλλά και τα μοναστήρια.

Η Αναγέννηση και ο Διαφωτισμός πυροδοτούν νέες εξελίξεις σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας συνεπώς και στη διαμόρφωση των πόλεων. Αγροτικές και εργατικές εξεγέρσεις, όπως και η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των επιστημών αποτελούν αιτίες περιορισμού της δύναμης της φεουδαρχίας και της εκκλησίας. Αυτό μεταφράζεται σε μια εκ νέου συγκέντρωση του πληθυσμού στις πόλεις, καθώς πλέον υπάρχει σχετική ανεξαρτητοποίηση από τα φέουδα της αριστοκρατίας και γίνονται εφικτές νέες οικονομικές δραστηριότητες, όπως η βιοτεχνία και το εμπόριο. Σταδιακά η αναδυόμενη αστική τάξη είναι αυτή που παίζει όλο και σημαντικότερο ρόλο στην οικονομία, πράγμα που δεν θα αργήσει να πάρει και πολιτικές διαστάσεις.

Κοινωνικές εξελίξεις τον 18^ο αιώνα

Οι δυο μεγαλύτεροι μετασχηματισμοί που γνώρισαν τα μεγάλα αστικά κέντρα κατά τον 18ο αιώνα είναι στον οικονομικό τομέα η Βιομηχανική Επανάσταση και στον πολιτικό η Γαλλική Επανάσταση. Μέχρι τον 19ο αιώνα η φυσιογνωμία της πόλης προσδιορίζεται από το σύνολο των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων που τη διέπουν. Από τη Βιομηχανική Επανάσταση και μετά εμφανίζεται μια νέα συμβιωτική σχέση, αυτή ανάμεσα στην αστικοποίηση και στην εκβιομηχάνιση. Καθώς η τελευταία προϋποθέτει τη συγκέντρωση του κεφαλαίου και της εργασίας, ως μια αναγκαία συνθήκη της βιομηχανικής παραγωγής, έχουμε σαν αποτέλεσμα μια αστικοποίηση χωρίς ιστορικό προηγούμενο. Από τη μία λοιπόν έχουμε τη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη που οδηγεί στη μηχανοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και στον ολοένα εντατικότερο καταμερισμό της εργασίας στις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες. Από την άλλη όμως έχουμε ταυτόχρονα την περιφράξη των κοινοτικών γαιών της υπαίθρου από την αριστοκρατία και την μετατροπή τους σε ιδιωτικά αγροκτήματα, πράγμα που υποχρεώνει τους φτωχούς χωρικούς να συρρέουν μαζικά στα αστικά κέντρα, όπου προσπαθούν με κάθε τρόπο να επιβιώσουν.

Εκείνη την εποχή η βιομηχανία απορροφά σχεδόν το ήμισυ του αστικού εργατικού δυναμικού, ενώ παράλληλα ο βίαιος χαρακτήρας της αλλαγής έχει ως συνέπεια τις εξαθλιωτικές συνθήκες ζωής της εργατικής τάξης. Καθώς οι κατοικίες των εργατών χτίζονται γύρω από τα εργοστάσια, καινούργιες πόλεις αναδύονται και πολλές από τις ήδη υπάρχουσες εξαπλώνονται ταχύτατα πέρα από τα παλιά τους όρια. Οι αυξημένες απαιτήσεις του εμπορίου οδηγούν στην αναβάθμιση των οδών επικοινωνίας (με τη δημιουργία νέων δρόμων, λιμανιών, πρώτων καναλιών και σιδηροδρομικών γραμμών), οι οποίες συγκλίνουν στις βιομηχανικές πόλεις και συμβάλλουν στην περαιτέρω γιγάντωση τους. Έτσι λοιπόν βασικός μοχλός της καπιταλιστικής ανάπτυξης γίνονται οι πόλεις, όπου συγκεντρώνεται το εργατικό δυναμικό, καθώς επίσης οι υπηρεσίες και το εμπόριο, ένα πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνονται νέες επιθυμίες, ήθη, συμπεριφορές.

Αναπαράσταση καθημερινής εργασίας σε εργοστάσιο κατά την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης (*Hartmann-maschinenhalle, 1868*).

1.2 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

«Οι σφαίρες δεν ξέρουν να στρίβουν με την πρώτη δεξιά.»

(Η συγκεκριμένη φράση αναφέρεται στο σχεδιασμό από τον *Hausmann* μεγάλων και ευθύγραμμων δρόμων ώστε να δίνεται η δυνατότητα στα πολυβόλα του Αυτοκράτορα να βρίσκουν στόχο)

Η εξαθλίωση του προλεταριάτου και οι κακές συνθήκες διαβίωσης οδηγούν στην δημιουργία των πρώτων επαναστατικών δραστηριοτήτων εντός των πόλεων, λαμβάνοντας ως απάντηση από την άρχουσα τάξη

την ανοικοδόμηση των πόλεων με στόχο την κατάπνιξη οποιασδήποτε αντίδρασης.

Η ιστορία της πολεοδομίας ως εργαλείο του κράτους και μέσο καταστολής των κινημάτων ξεκινά να αποτυπώνεται από το 19ο αιώνα και μετά. Ο χωροταξικός σχεδιασμός των πόλεων τίθεται κάτω από την αποκλειστική επιρροή της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας και ενσαρκώνεται από ένα σύνολο τεχνοκρατών που μεριμνούν για τη σταθεροποίηση των αυταρχικών ευρωπαϊκών καθεστώτων. Ο Ναπολέων Γ΄ στη Γαλλία, ο Μπίσμαρκ στη Γερμανία και οι Τόρις στην Αγγλία εφαρμόζουν μια σειρά χωροταξικών μεταρρυθμίσεων με σκοπό να αποτρέψουν την εκδήλωση νέων επαναστατικών κινημάτων στις μεγάλες πόλεις. Η πολεοδομία μετατρέπεται σε έναν διαχωρισμένο κλάδο ειδικών που υπηρετούν την κρατική εξουσία, καθώς αρνείται να συνδέσει την επίλυση των προβλημάτων της πόλης με έναν ριζικό μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων.

Στο πλαίσιο αυτό ανοικοδομείται και το Παρίσι από τον Hausmann, του οποίου ο σχεδιασμός διακηρύττει με σαφήνεια ότι «οι άνθρωποι της αταξίας δεν πρέπει να περιμένουν καμία επιείκεια». Η βασική επιδίωξη του καλλιτέχνη της κατεδάφισης ήταν να κάνει το Παρίσι ένα λαμπρό, διεθνούς αντανάκλασης κέντρο εμπορικών συναλλαγών και διοικητικών αποφάσεων, έδρα της αστικής τάξης και της αριστοκρατίας και όχι «άντρο» εξαθλιωμένων και εξεγερμένων εργατών. Η αστική τάξη επιδιώκει την κυριαρχία επί της πόλης. Σύμφωνα με τον Henry Lefebvre αυτό θα το κατάφερε «εξοβελίζοντας από το αστικό κέντρο και από την ίδια την πόλη το προλεταριάτο». Μεγάλες μάζες εργατών διώχνονται από τις κατοικίες τους όταν αυτές βρίσκονται στο δρόμο του νομάρχη, ενώ ακόμα περισσότεροι εξαναγκάζονται σε φυγή λόγω της τεράστιας αύξησης των ενοικίων¹. Το σύνολο των πολεοδομικών ρυθμίσεων, ακόμα και των αισθητικών επιλογών των κτιρίων, έχει σαφή προσανατολισμό. Δηλώνει τη μεγαλοπρέπεια και τη δόξα που αρμόζει στον Αυτοκράτορα, την υποταγή στην τρομερή εξουσία του κράτους και των θεσμών του.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1850, το οδικό δίκτυο του Παρισιού αρχίζει να μετασχηματίζεται ριζικά. Τα στενά σοκάκια της πόλης (που χρησιμοποιού-

¹ «Οι γειτονιές του Παρισιού χάνουν με αυτόν τον τρόπο τη χαρακτηριστική τους φυσιογνωμία. Σχηματίζεται μια “κόκκινη ζώνη”... Οι κάτοικοι της πόλης δεν αισθάνονται πια σαν το σπίτι τους· αρχίζουν να συνειδητοποιούν τον απάνθρωπο χαρακτήρα της μητρόπολης» (Benjamin, 2003).

νταν από τους επαναστάτες για τη δημιουργία οδοφραγμάτων) αντικαθίστανται από πλατιές κι ευθείες λεωφόρους, οι οποίες διευκολύνουν τη μετακίνηση των στρατευμάτων για την καταστολή των εξεγέρσεων. Αυτή η πολεοδομική αναδιάρθρωση θα έχει κρίσιμη συμβολή στη συντριβή της Παρισινής Κομμούνας από τα στρατεύματα του Θιέρσου το 1871.

Η περίπτωση της ανοικοδόμησης του Παρισιού από τον Βαρόνο Haussmann είναι σημαντική και για ένα ακόμα λόγο. Γιατί κηρύσσει την έναρξη μιας νέας περιόδου για το ρόλο του κράτους και τη σχέση δημόσιου-ιδιωτικού στο σχεδιασμό της πόλης. Την ίδια περίοδο, αντίστοιχες αλλαγές συμβαίνουν και σε άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις όπως η Βαρκελώνη, η Βιέννη, το Μιλάνο και οι Βρυξέλλες.

Στα οδοφράγματα, 18 Μαρτίου 1871.

1.3 ΣΕΛΑΝΙΚ, Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία κυριαρχεί στην ανατολική Μεσόγειο, κατά τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα βιώνει την περίοδο της μεγαλύτερης πολιτικής και οργανωτικής αποδυνάμωσής της. Βρίσκεται στο περιθώριο των εξελίξεων απομονωμένη γεωπολιτικά, καθώς οι νέοι δρόμοι που έχουν βρεθεί για την Ανατολή και τις αποικίες έχουν μετατοπίσει το κέντρο βάρους της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας προς τη Δύση. Από το 1839, μέσα σε γενικευμένο κλίμα βαθμιαίας αναδιάρθρωσης της

οθωμανικής κοινωνίας με στόχο την προσέγγισή της με τα ευρωπαϊκά κράτη και την ευρύτερη πίεση για καπιταλιστική ανάπτυξη, ανατίθεται πρώτα στη Θεσσαλονίκη να επιτελέσει το ρόλο της ατμομηχανής για την ευρύτερη εξάπλωση του καπιταλισμού στα Βαλκάνια.

Η «δυτικοποίηση» της Θεσσαλονίκης είχε διπλό στόχο. Από την μία να εξισωθούν οι εθνοθηρησκευτικές μειονότητες και από την άλλη ο νέος κρατικός μηχανισμός να συμβαδίσει με τις κοινωνικοοικονομικές απαιτήσεις της Δύσης. Η Θεσσαλονίκη πλέον έχει ανελιχθεί στην βαλκανική ιεραρχία των πόλεων. Ο πληθυσμός των κατοίκων της αυξάνεται συνεχώς, με την δημιουργία ενός εκτενούς σιδηροδρομικού δικτύου και την αναβάθμιση του λιμανιού της να την καθιστούν ακόμη περισσότερο στο επίκεντρο της ευρύτερης περιοχής. Όλα αυτά θα φέρουν στην επιφάνεια την ανάγκη αναδιαμόρφωσης του αστικού περιβάλλοντος, αντιμετωπίζοντας ζητήματα όπως οι δυσχερείς συνθήκες υγιεινής λόγω αύξησης πληθυσμού και η επακόλουθη ανάγκη για νέους χώρους και υποδομές αποθήκευσης και εμπορικών συναλλαγών, όπως επίσης και η ανάγκη βελτίωσης και αξιοποίησης της αστικής γης και ιδιοκτησίας. Πάνω σε αυτές τις ανάγκες, λοιπόν, ξεκινάει με πιο οργανωμένο τρόπο η αναδιαμόρφωση της πόλης και θεσπίζονται οι πρώτοι πολεοδομικοί κανονισμοί (1864 και 1883), με τους οποίους επιχειρείται ο εξορθολογισμός της πόλης με τον σχεδιασμό κανονικών οικοδομικών τετραγώνων στη θέση των έως τότε ακανόνιστων οικοδομικών νήσων και την ευθυγράμμιση των οδών. Αξίζει επίσης να αναφέρουμε ότι με τον οθωμανικό κώδικα του 1864, ο οποίος ορίζει για πρώτη φορά τον τρόπο με τον οποίο επεκτείνεται η πόλη, οι ιδιώτες ή οι εταιρίες θα πρέπει να δίνουν το πολεοδομικό τους σχέδιο στο Υπουργείο Εμπορίου (!) και ανάλογα με το αν γίνεται δεκτό προχωρούν στην κατασκευή του. Γεγονός που ξεκάθαρα συνδέει την πολεοδομία των πόλεων με την εμπορική λειτουργία.

1.4 Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

«Μέσα από τις πρώτες δύο δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η Θεσσαλονίκη θα αποτελέσει το πολιτικό, κοινωνικό και κινηματικό εργαστήριο των Βαλκανίων. Συναντάμε εθνοκαθάρσεις, Βαλκανικούς πολέμους, Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, βιομηχανική άνθηση, πυρκαγιά του 1917, ανταλλαγή πληθυσμών, ανάδυση εργατικού κινήματος και σοσιαλιστικών ιδεών, πρώτες γυναικείες οργανώσεις, γεγονότα που διαμόρφωσαν νέες κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες άλλαξαν οριστικά τη μορφή της πόλης. Σε μια πόλη, που οι πολεοδομικές επεμβάσεις που θα λάβουν χώρα, είχαν ως στόχο τόσο την καταστολή των εξεγέρσεων και των ποικίλων κινήματων όσο και το μετασχηματισμό των συντεχνιακών «ανθυγιεινών» μεσαιωνικών πόλεων σε ορθολογικές καπιταλιστικές μεγα-μηχανές, ώστε να εξυπηρετείται καλύτερα ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής, το εμπόριο, η κυκλοφορία και να διαμορφωθεί ο ανθρωπολογικός τύπος του καταναλωτή-μισθωτού εργάτη.»

Η απεργία των καπνεργατών, Θεσσαλονίκη 1936

«Προσφυγικό στρατόπεδο» και «εξευρωπαϊσμένες συνοικίες» συνθέτουν το διπλό πρόσωπο της Θεσσαλονίκης στο γύρισμα του αιώνα. Πράγματι τα χρόνια αυτά, οι διαφορετικές κοινότητες της πόλης επιδίδονται σε έντονο ανταγωνισμό οικοδόμησης που αντανακλάται στην αρχιτεκτονική της πόλης. Από το 1893, όταν εξελέγη δήμαρχος της πόλης ο Χαμδί Μπέη, τίθενται οι βάσεις για έναν επιφανειακό εξωραϊσμό της πόλης: χτίζονται δημοτικά κτίρια, διαμορφώνονται οι δημόσιοι χώροι, ενώ παράλληλα νέες συνοικίες, όπως η Χαμηδιέ, ανοικοδομούνται με σύγχρονη ρυμοτομία, καθώς σχεδιάζονται και νέα έργα υποδομής (δίκτυο ύδρευσης, αστικές συγκοινωνίες).

Το 1913 συστάθηκε η Επιτροπή Εξωραϊσμού, προκειμένου να εκπονήσει ένα σχέδιο για την πόλη. Στις προτάσεις περιλαμβάνονταν η διάνοιξη της Εγνατίας και η διαπλάτυνση της Βενιζέλου, καθώς και η διάνοιξη πλατειών και η ανάδειξη μνημείων. Ο πόλεμος διέκοψε τις εργασίες της επιτροπής και η πυρκαγιά του 1917 δημιούργησε ένα εντελώς νέο σκηνικό: εξαφάνισε την παραδοσιακή όψη της Θεσσαλονίκης, κατέστησε 70.000 ανθρώπους αστέγους, κατέστρεψε αρχαία, δημόσια κτίρια και μνημεία.

Στιγμιότυπο από την πυρκαγιά του 1917

Η πυρκαγιά του 1917 και το σχέδιο Hebrard

Μόλις 6 ημέρες μετά την πυρκαγιά προτάθηκε ο σχεδιασμός μιας νέας ρυμοτομίας στο πυρικήκαστο τμήμα. Οι πρώτες αποφάσεις αφορούσαν την πλήρη αναδιάταξη του ιστού της πόλης, την απαλλοτρίωση της καμένης ζώνης και την εκποίηση των νέων οικοπέδων. Οι γαλλικές δυνάμεις ενώθηκαν με τις αγγλικές, αλλά και τις ντόπιες και έτσι, λίγους μήνες αργότερα, καθορίστηκε με υπουργική απόφαση η οριστική σύνθεση της Επιτροπής Σχεδίου, μίας επταμελούς επιτροπής με επικεφαλής τον Γάλλο αρχιτέκτονα και πολεοδόμο Ερνέστ Εμπράρ.

Αεροφωτογραφία της περιοχής μετά την μεγάλη πυρκαγιά

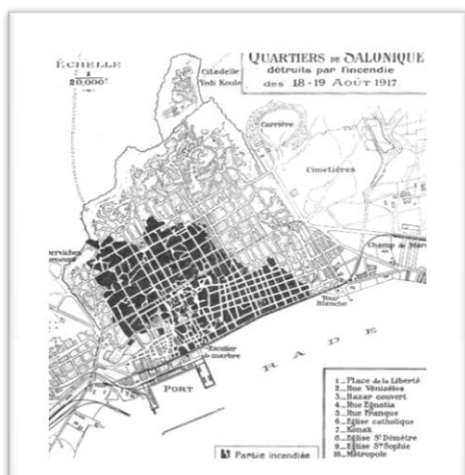
Το σχέδιο Εμπράρ αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη πολεοδόμηση του 20ού αιώνα. Το λιμάνι επεκτάθηκε προς τα δυτικά, ενώ προτάθηκαν νέες επεκτάσεις, ώστε η Θεσσαλονίκη να μπορεί να στεγάσει 350.000 κατοίκους. Στο κέντρο σχεδιάστηκαν κεντρικοί άξονες κάθετοι προς τη θάλασσα και δημιουργήθηκαν τέσσερις ενότητες γραμμικών χώρων (Αριστοτέλους, Αγίας Σοφίας, Γούναρη και πανεπιστήμιο-παραλία). Παράλληλα, προσδιορίστηκαν οι ζώνες βιομηχανικών χρήσεων προς τα δυτικά και κατοικιών στα ανατολικά, ενώ έμφαση δόθηκε στα γεωμετρικά οικοδομικά τετράγωνα.

Βασικές αρχές της νέας πολεοδομίας που εμφανίστηκε είναι η αντιμετώπιση της πόλης ως οργανικής ενότητας και όχι ως αθροίσματος ιδιοκτησιών. Η κρατική παρέμβαση στράφηκε προς την συνολική αναδιάρθρωση του αστικού χώρου. Η εφαρμογή του νέου σχεδίου της πόλης προϋπέθετε την πλήρη απαλλοτρίωση της γης της πυρκαυστής ζώνης στο ιστορικό κέντρο και τη σύσταση μιας κτηματικής ομάδας με μέλη της όλους τους παλαιούς ιδιοκτήτες, υπέρ της οποίας γίνεται η απαλλοτρίωση. Οι παλαιοί ιδιοκτήτες λάμβαναν έναν τίτλο όπου αναγράφονταν το εμβαδόν της ιδιοκτησίας τους, το κτηματογράφο, και με αυτό προσέρχονταν στους πλειστηριασμούς των νέων οικοπέδων. Οι ανώτατες τιμές των περισσότερων οικοπέδων δεν επιτρεπόταν να ξεπερνούν ένα προκαθορισμένο όριο, σε περίπτωση ίσων προσφορών προτιμούταν ο παλαιός ιδιοκτήτης και απαγορεύονταν σε όλους η απόκτηση πέραν των δύο οικοπέδων, ώστε να αποφευχθεί η συγκέντρωση της γης του κέντρου σε λίγους. Καθώς η πλειοψηφία των παλαιών οικοπέδων είχε μικρό εμβαδόν σε σχέση με αυτά του νέου σχεδίου, οι ιδιοκτήτες έπρεπε να συνεταιριστούν για να διεκδικήσουν νέες κατοικίες.

Ωστόσο, η εφαρμογή του νέου σχεδίου δεν προχώρησε εξαιτίας έντονων αντιδράσεων που υποκινήθηκαν από ομάδες μεγάλων οικονομικών συμφερόντων της πόλης. Η διαδικασία απόκτησης νέων οικοπέδων μετατράπηκε σε μία καθαρά κερδοσκοπική δραστηριότητα. Σύμφωνα με τις νέες τροποποιήσεις λοιπόν επιτρεπόταν η ελεύθερη διάθεση των κτηματογράφων, με άμεσο αποτέλεσμα τη λειτουργία μιας παράλληλης αγοράς παλαιών τίτλων που ανταγωνίζονταν τις εκποιήσεις των νέων οικοπέδων, ενισχύοντας την κερδοσκοπία πάνω στη γη, ενώ ταυτόχρονα οι τιμές αφέθηκαν να διαμορφωθούν ελεύθερα, χωρίς ανώτατα όρια, σε ανοιχτές δημοπρασίες.

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί ότι τόσο η ίδια η καταστροφή της πόλης και η πενταετής περίπου καθυστέρηση ως την εκκίνηση της ανοικοδόμησής της, όσο και οι μηχανισμοί αναδιανομής του χώρου, όπως τελικά λειτούργη-

σαν, είχαν ως αποτέλεσμα τη μεταφορά των κερδών της επιχείρησης επανασχεδιασμού υπέρ των νέων ιδιοκτητών που αγόρασαν τα πιο προνομακιά οικόπεδα. Χαμένοι είναι όλοι όσοι δεν άντεξαν οικονομικά να περιμένουν, ή αποκλείστηκαν από την αρχή από τους πλειστηριασμούς: μικροϊδιοκτήτες, μικροτεχνίτες και μικρέμποροι, που πούλησαν ή εξαργύρωσαν με υποτιμημένες δραχμές το κτηματογράφο τους και εξοστρακίσθηκαν από τον χώρο του κέντρου για να εγκατασταθεί σε αυτόν η νέα οικονομικά ιεραρχημένη κοινωνία της πόλης.

Χάρτης της πυρίκαυστης ζώνης. Από το λεύκωμα *Incendie de Salonique. 18-19 1917 της Αεροναυτικής Υπηρεσίας του γαλλικού στρατού.*

Προσφυγικό και ανοικοδόμηση της πόλης

Η έλευση των προσφύγων μετά το 1922, μαζί με την κρατική παρεμβατική πολιτική ορίζουν την έναρξη μιας περιόδου έντονης εκβιομηχάνισης της Θεσσαλονίκης. Για την στέγαση των προσφύγων ιδρύονται εντός των ορίων του Ν. Θεσσαλονίκης 75 νέοι οικισμοί, 20 εκ των οποίων στην άμεση περιφέρεια της πόλης.

Η Θεσσαλονίκη διατηρεί τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της, ο οποίος όμως δεν εκφράζεται χωρικά με τον ίδιο τρόπο. Η εγκατάσταση των κατοίκων στον παραδοσιακό πυρήνα δεν ακολουθεί πλέον τις ανά εθνική-θρησκευτική κοινότητα συγκεντρώσεις του πληθυσμού, αλλά υπόκειται σε κριτήρια καθαρά οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα, σε άμεση εξάρτηση με τις τιμές των οικοπέδων της πυρίκαυστου και τις χρήσεις γης που επιβάλλει το νέο σχέδιο.

Το πρόβλημα την στέγης που παρουσιάστηκε μετά την πυρκαγιά του '17 και ενισχύθηκε με την έλευση των προσφύγων συνέχισε να υπάρχει το ίδιο έντονο και στα χρόνια του '30. Η αύξηση της εσωτερικής μετανάστευσης σε ολόκληρη την χώρα επιφέρει μεγαλύτερη ζήτηση γης και οδηγεί στην εμπορευματική εκμετάλλευση της κατοικίας.

Η εξόντωση της εβραϊκής κοινότητας από τους ναζί

Παραδοσιακά η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης ήταν πολυπληθής και με μεγάλη οικονομική επιρροή. Είναι χαρακτηριστικό πως ο αριθμός των Εβραίων κατά τη γερμανική κατοχή ανερχόταν στους 56.000. Με το πέρας της κατοχής μόνο το 4% της κοινότητας αυτής θα συνεχίσει να ζει στην πόλη, αφού οι υπόλοιποι θα έχουν εξοντωθεί στα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ο διωγμός των Εβραίων συνδυάστηκε με την καταστροφή του αποτυπώματος που είχαν αφήσει για 5 αιώνες στην πόλη. Το εβραϊκό νεκροταφείο καταστράφηκε ολοσχερώς, ενώ την ίδια τύχη είχαν και οι συναγωγές και τα ευαγή ιδρύματα. Οι πράξεις αυτές δεν έγιναν μόνο από τους Γερμανούς αλλά και από τους Έλληνες της πόλης, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είτε συνέβαλαν είτε σίγησαν στο έγκλημα που επιτελέστηκε.

Το κενό που άφησε η εβραϊκή κοινότητα της πόλης αποτέλεσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία εξελληνισμού της πόλης και υφαρπαγής των περιουσιών τους. Σπίτια, επιχειρήσεις και εμπορεύματα μοιράστηκαν στους συνεργάτες των ναζί, δηλαδή σε ένα κομμάτι του «ντόπιου» κεφαλαίου και στους ταγματασφαλίτες. Είναι η εποχή που διαφόρου είδους τυχοδιώκτες θα πλουτίσουν εν μία νυκτί. Το πέρας της κατοχής δεν θα τους βρει κατηγορούμενους αλλά νικητές...

«Εκσυγχρονίζοντας» μια πόλη

Στη μεταπολεμική περίοδο η ανασυγκρότηση της πόλης χαρακτηρίζεται από γρήγορο και οικονομικό σχεδιασμό που θα διατηρηθεί και κατά την περίοδο της έντονης ανοικοδόμησης της δεκαετίας του '50. Η πόλη έχει αρχίσει ήδη να γιγαντώνεται ενώ οι ελεύθεροι χώροι περιορίζονται γρηγορότερα από ποτέ, βαρύτητα δίνεται στην προβολή ενός αστικού κέντρου με διαπλατυσμένους δρόμους και εκτός κλίμακας κτίρια, ενώ η υπεραξία των οικοπέδων και η αύξηση του μέγιστου επιτρεπόμενου ύψους θα οδηγήσει στην προσθήκη νέων ορόφων στα μέγαρα του πυρκαυστου και ακόμα και στην κατεδάφιση και ανοικοδόμηση των παλαιότερων από αυτά.

Η σύγχρονη όψη της πόλης αντικατοπτρίζει το νέο μοντέλο ζωής που προτείνει η ανασυγκρότηση και, μέσα από το σχέδιο Μάρσαλ, το αμερικάνικο όνειρο γίνεται ελληνικό. Η εικόνα των μεγάλων αστικών κέντρων έρχεται σε αντίθεση με την επαρχία και η εγκαταλειμμένη ύπαιθρος μετακομίζει εκεί αναζητώντας ασφάλεια, εργασία, προοπτικές. Ωστόσο, ο κίνδυνος για την απώλεια της συλλογικής μνήμης αποτελεί κοινό αίσημα. Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της Θεσσαλονίκης αντικαθίσταται πλέον από συντηρητισμό και εσωστρέφεια.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60 ο πληθυσμός της πόλης διπλασιάζεται ως αποτέλεσμα του κύματος αστικοποίησης και της ερήμωσης της υπαίθρου. Στην απορρέουσα ανάγκη για φθηνή στέγαση και στην αναζήτηση επενδυτικής διεξόδου των μικροκεφαλαίων και των μεταναστευτικών εμβασμάτων θα δώσει απάντηση ο «προσοδοφόρος τομέας των οικοδομικών επιχειρήσεων».

Η εντατική εκμετάλλευση των οικοπέδων σε συνδυασμό με το σύστημα της αντιπαροχής οδηγεί σε υψηλές πυκνότητες, υπερβολικά ύψη σε σχέση με το πλάτος των δρόμων και συρρίκνωση των ελεύθερων χώρων γύρω από τα μνημεία. Η απώλεια της συνέχειας στην εικόνα της πόλης και στη μνήμη των κατοίκων είναι πλέον αναπόφευκτη και οριστική. Τα μεγαθήρια από μπετόν που υψώνονται πλάι στα χαμηλά παλιά σπίτια στο πλαίσιο ενός οικοδομικού οργανισμού, καταργούν οριστικά την παλιότερη εικόνα της πόλης με μία πρόφαση τάξης και «νοικοκυροσύνης». Διαμερίσματα-σιπρτόκουτα είναι πλέον το νέο μέτρο, η μονάδα της ζωής των κατοίκων. Η Θεσσαλονίκη είναι πλέον μία πόλη που επεκτείνεται καθ' ύψος .

Τον κύκλο της μεγάλης αλλαγής στην όψη των ελληνικών πόλεων συνεχίζει και η χούντα. Χρησιμοποιώντας την παλιά δοκιμασμένη συνταγή της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και ικανοποιώντας τους μύχιους πόθους εκατομμυρίων νεοελλήνων που έβλεπαν την κερδοσκοπία στην οικοδομή ως μοναδικό τρόπο οικονομικής τους επιβίωσης ή και ανέλιξης, με έναν Αναγκαστικό Νόμο μιάμισης σελίδας και 4 άρθρων, αύξησε τους συντελεστές δόμησης σε όλη την Ελλάδα κατά 20-40%: με απλά λόγια, η Χούντα αύξησε την περιουσία τους κατά 40% χωρίς να κουνήσει το δαχτυλάκι της.

Αργότερα, φαίνεται ότι η Μεταπολίτευση σε κάποια συνεδρίαση της Βουλής ενέκρινε συλλήβδην όλους τους χουντικούς νόμους πλην εκείνων που είχαν ιδιαίτερη πολιτική σημασία (διώξεις πολιτών κ.α) και έτσι συνέχισαν να έχουν νομική ισχύ για τα επόμενα χρόνια. Ούτως ή άλλως, *si le bâtiment va bien, tout va bien* (Αν η οικοδόμηση πάει καλά, όλα πάνε καλά)! Ούτε ο σεισμός του 1978 δεν θα λειτουργήσει ως αφετηρία για μια μαζική αλλαγή στη μέχρι τώρα αντιμετώπιση του χώρου, αλλά επιτυγχάνει την κατεδάφιση λόγω επικινδυνότητας σημαντικών κτιρίων της πόλης εν μίανυκτί. Παρά την γενική μείωση του συντελεστή δόμησης, η έντονη οικονομική εκμετάλλευση συνεχίζεται τόσο στην εντός σχεδίου περιοχή, όσο και στις νέες επεκτάσεις.

Το φάσμα των εκφάνσεων της πόλης μετρά έναν αιώνα συνεχόμενων αλλαγών και αντιθέσεων, από το σχέδιο Εμπράρ στο σχέδιο Μάρσαλ, από την ανά κοινότητα εγκατάσταση του πληθυσμού στην αντιπαροχή, από τον εσωτερικό μονόλογο της γενιάς του '30 στο ψυχροπολεμικό κλίμα του '50.

1.5 Η ΠΟΛΗ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ (ΔΥΤΙΚΩΝ) ΤΕΙΧΩΝ

Η δυτική ύπαιθρος (σημερινές δυτικές συνοικίες), μέχρι το τέλος της τουρκοκρατίας, εμφανίζει την ίδια περίπου εικόνα που εμφάνιζε και κατά τους βυζαντινούς χρόνους: βοσκοτόπια, κτήματα, κήποι, χείμαρροι και έλη. Από το 1910 η πόλη χάνει σταδιακά μεγάλα τμήματα της περιμετρικής και της θαλάσσιας οχύρωσής της, γεγονός που αποτελεί το πρώτο βήμα για τη μετατροπή της από μεσαιωνική σε σύγχρονη πόλη, επιτρέποντας την άμεση επαφή με τη θάλασσα και την επέκταση του οικισμένου χώρου στα περιχώρα. Την ίδια περίοδο που η ανατολική επέκταση της πόλης ξεκινά με

την ανοικοδόμηση επαύλεων, δυτικά εγκαθίστανται οι βαριές λειτουργίες. Αυτή η λειτουργική -και στη συνέχεια κοινωνική- διαίρεση του χώρου, εγγράφηκε στο γενετικό κώδικα της πόλης και έκτοτε διατηρείται και αναπαράγεται με χαρακτηριστική σταθερότητα. Ο αστικός πληθυσμός αυξάνεται και εγκαθίστανται νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες που αντανακλώνται στην εξάπλωση της πόλης και στην εμφάνιση «ευρωπαϊκών» συνοικιών και υποβαθμισμένων γειτονιών.

Οι δύο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα αποτελούν κομβικό σημείο για την ιστορία της Θεσσαλονίκης, καθώς τότε λαμβάνει χώρα μια σειρά από γεγονότα που οδηγούν στην ολοκληρωτική μεταμόρφωση της πόλης. Το πέρας στην ελληνική κυριαρχία το 1912 και η έλευση προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη το 1914, η εγκατάσταση των συμμαχικών στρατευμάτων του Α΄ παγκόσμιου πολέμου και η πυρκαγιά του 1917, είναι όλοι παράγοντες που οδήγησαν στη ραγδαία αυτή αλλαγή. Τότε είναι που αλλάζει και η εικόνα έξω από τα δυτικά τείχη καθώς δημιουργούνται μια σειρά προσφυγικών οικισμών. Κάποια παραδείγματα τέτοιων οικισμών στα δυτικά της πόλης είναι το Λεμπέτ (σημερινή Σταυρούπολη) και το Χαρμάνκιοϊ (σημερινή περιοχή Κορδελιού-Ευόσμου).

Η μεταπολεμική περίοδος συνδέθηκε για την πόλη με την εξαντλητική εκμετάλλευση της οικοδόμησης και την αντιπαροχή να παρουσιάζεται ως μονόδρομος για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, κάτι που συνεχίζεται για τρεις σχεδόν δεκαετίες. Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής για τα δυτικά είναι η λειτουργία των περισσότερων καπναποθηκών («καπνομάγαζα») της πόλης. Έτσι λοιπόν εργάτες και εργάτριες, εσωτερικοί μετανάστες και αργότερα παλινοστούντες, βρίσκουν την κατοικία τους στις κοντινές με τα εργοστάσια περιοχές, διαμορφώνοντας γειτονίες, όπως για παράδειγμα η Σταυρούπολη. Παράλληλα, η εγγύτητα με την βιομηχανική περιοχή της Σίνδου και της Ευκαρπίας (TITAN) καθιστούν τα δυτικά της περιόδου '50-'80 μια σχεδόν αμιγώς εργατική περιοχή όπου ζει για να δουλεύει το εργατικό δυναμικό του μεγαλύτερου μέρους της βιομηχανικής παραγωγής της Β. Ελλάδας.

Η βιομηχανία τσιμέντου TITAN τη δεκαετία του '60.

Στη δυτική πλευρά της πόλης, η περίοδος αυτής της έντονης ανοικοδόμησης συνδέεται άμεσα και με μια πληθυσμιακή αύξηση, καθώς από τη δεκαετία του '90 και για τα επόμενα χρόνια, θα εγκατασταθούν παλινοστούντες ομογενείς. Έτσι, διαμορφώνονται σταδιακά συνοικισμοί αποτελούμενοι κατεξοχήν από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς (Νικόπολη), που ενίοτε δημιουργούνται με χαρακτηριστικά αυθαίρετης δόμησης (περιοχή Ευξεινούπολης). Από την άλλη γειτονιές όπως ο Εύοσμος, βιώνουν την ίδια περίοδο μια πρωτοφανή οικοδομική έκρηξη, αντανακλώντας την «εποχή ευημερίας» των '90ς, καθώς στεγάζουν αυτήν τη φορά μικροαστικά και μεσοαστικά στρώματα, αποτελώντας ταυτόχρονα το εμπορικό κέντρο των δυτικών συνοικιών. Κάπως έτσι φτάνουμε στο σήμερα. Στις γειτονιές όπου το πράσινο απουσιάζει παντελώς, αλλά είναι έντονη η ρύπανση από την βιομηχανία, στις συνοικίες με την ασφυκτική ανοικοδόμηση και την κακή συγκοινωνία. Εδώ εξακολουθεί να ζει το σύγχρονο προλεταριάτο της φτώχειας και της ανέχειας, της ανεργίας και της ανασφάλιστης εργασίας.

Τα δυτικά λοιπόν αποτέλεσαν και αποτελούν για την ανθρωπογεωγραφία της Θεσσαλονίκης την αποθήκη της πόλης. Οι κάτοικοί της, διαχρονικά, ήταν για το κεφάλαιο ταυτόχρονα οι «περισσευόμενοι» και οι «υπερ-απαραίτητοι» για τον μηχανισμό της οικονομικής εκμετάλλευσης. Από την προσφυγιά των αρχών του αιώνα, στους βιομηχανικούς εργάτες, στα φτωχά λαϊκά στρώματα και στους οικονομικούς μετανάστες του '90, η σύσταση των κατοίκων είναι τέτοια που αποτυπώνει την πολυεθνική κουλτούρα των γειτο-

νιών αυτών, αλλά και τους ταξικούς διαχωρισμούς που διαμορφώνουν το χάρτη της πόλης.

Καπνομάγαζο στην περιοχή της σημερινής Σταυρούπολης.

Αεροφωτογραφία των περιοχών Νεάπολη- Σταυρούπολη-Πολίχνη το 1945. Στο κάτω μέρος η Νεάπολη (διακρίνεται ο χώρος των συμμαχικών νεκροταφείων και η τωρινή οδός Λαγκαδά). Βορειοδυτικά η Πολίχνη και στη μέση το πρώην στρατόπεδο Π.Μελά και ο περίξ προσφυγικός συνοικισμός.

1.6 ΤΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΙΣΤΟ

Επί τουρκοκρατίας ακόμη, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, εγκαθίστανται εκτός των τειχών της πόλης μεγάλοι στρατώνες αναδεικνύοντας τη στρατηγική της σημασία. Όπως αναφέρθηκε, την περίοδο αυτή οι οικισμοί σε αυτές τις περιοχές είναι ελάχιστοι. Με την πάροδο των χρόνων και την εγκατάσταση των προσφύγων οι χώροι των στρατοπέδων (13 στον αριθμό) είναι πλέον μέρος του αστικού ιστού. Αυτό το ιδιόμορφο μοντέλο ασφυκτικά γεμάτων συνοικιών που περιβάλλουν στρατιωτικές εγκαταστάσεις θα διαρκέσει για δεκάδες χρόνια και θα επηρεάσει το χαρακτήρα των περιοχών αυτών. Τα στρατόπεδα θα παίξουν μεγάλο ρόλο σε όλες τις ιστορικές περιόδους που ακολουθούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η χρήση του πρώην στρατοπέδου Παύλου Μελά ως στρατόπεδο συγκέντρωσης των ναζί και των ντόπιων συνεργατών τους.

Μόλις την περασμένη δεκαετία ο στρατός θα αποχωρήσει από τη πλειοψηφία των στρατοπέδων της Θεσσαλονίκης χωρίς όμως να εγκαταλείψει και τα «ιδιοκτησιακά» του δικαιώματα. Τα στρατιωτικά συρματοπλέγματα που για τόσα χρόνια χώριζαν τις γειτονιές και συμβόλιζαν την εξουσία και την επιβολή πέφτουν το ένα μετά το άλλο. Με αυτό τον τρόπο, μετά από ένα αιώνα σταθερής παρουσίας μέσα στις γειτονιές χώρων που συνδέθηκαν με τις πλέον αιματοβαμμένες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας (κατοχή, εμφύλιος, χούντα), θα εμφανιστούν χιλιάδες στρέμματα άδειων χώρων μέσα στις γειτονιές. Χώρων που αποτελούν ίσως τη μοναδική ευκαιρία για αυτή την πόλη να αλλάξει όψη και να αποκτήσει ελεύθερους δημόσιους χώρους.

Είναι όμως έτσι; Οι προτάσεις για την αξιοποίηση των πρώην στρατοπέδων αποτελούν ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα καταστροφής ελεύθερων δημόσιων χώρων και «απόδοσης» τους στους εργολάβους και τους οικονομικά κρατούντες. Όπως και στο παρελθόν, έτσι και τώρα, το παιχνίδι στις πόλεις το ορίζουν η εξουσία και το κεφάλαιο όσες μάσκες και αν αλλάζουν. Αυτό που μένει σε εμάς είναι η εναντίωση στα σχέδια τους και η διεκδίκηση του δικαιώματος μας στην πόλη.

2. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ: ΕΝΑ ΠΕΔΙΟ ΑΓΩΝΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΗ

2.1. ΠΩΣ ΟΡΙΖΕΤΑΙ Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Πώς νοηματοδοτούνται οι δημόσιοι χώροι στον κυρίαρχο λόγο

Η νοηματοδότηση των δημόσιων χώρων αποτελεί κύριο διακύβευμα για τις καπιταλιστικές σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στις πόλεις και στον αστικό ιστό. Αν θεωρηθεί ότι η υλική αποτύπωση των σύγχρονων πόλεων χωρίζεται σε τρεις ζώνες (ιδιωτική, δημόσια, κρατική), τότε είναι αυτονόητο ότι, στην κοινωνία που καθορίζεται από την εμπορευματική παραγωγή, όλες αυτές οι ζώνες πρέπει να συμβάλλουν και στην απρόσκοπτη και ανεμπόδιστη κυκλοφορία του κεφαλαίου μέσα στην πόλη.

Η μορφή των δημόσιων χώρων του σήμερα είναι η αντανάκλαση, αφενός των κοινωνικών σχέσεων που στερούνται συλλογικής συνείδησης και

αφετέρου του κεφαλαίου που ερμηνεύει το χώρο, το χρόνο, τις αξίες, αλλά και την ίδια τη ζωή με μοναδικό γνώμονα το χρήμα. Το κεφάλαιο επιδιώκει την απεριόριστη διεύρυνσή του και γι' αυτό πάντα χρειάζεται νέους χωροχρόνους και διαστάσεις της ζωής για να τις μετατρέψει σε εμπορεύματα. Το κράτος, ως ακόλουθος των προσαγών του κεφαλαίου, αντιμετωπίζει συνεχώς τους δημόσιους χώρους του αστικού ιστού ως κενά, που πρέπει να γεμίσει με λειτουργίες που αποφέρουν κέρδος, συνήθως με το προσωπείο της ανάπτυξης. Αν αφήσουμε στην άκρη τους κρατικούς χώρους (κρατικά κτίρια, αστυνομικά τμήματα, δημαρχεία, εφορίες και λοιπές κρατικές υπηρεσίες) ως χώρους πολιτικής διαχείρισης των καπιταλιστικών σχέσεων, η σχέση ανάμεσα στο δημόσιο χώρο και τον ιδιωτικό αποτελεί το σημείο τριβής, πάνω στο οποίο συμπυκνώνονται οι δυνάμεις και οι επιδιώξεις διείσδυσης του κεφαλαίου μέσα στο μητροπολιτικό πεδίο.

Πρέπει σε αυτό το σημείο να γίνει σαφές ότι κρατικό δεν σημαίνει δημόσιο. Διατηρώντας αυτή την ψευδή ταύτιση επικυρώνουμε την ολοκληρωτική διαχείριση των ζώων μας από το κράτος και το κεφάλαιο. Η αντίθεση δημόσιου, μη κρατικού— κρατικού/ιδιωτικού σήμερα είναι πιο κομβική από ποτέ, σε όλα τα επίπεδα. Θεωρώντας τον δημόσιο χώρο ως την χωρική αποτύπωση της «δημόσιας σφαίρας», του πεδίου εκείνου δηλαδή μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η διαλεκτική των ανθρώπινων σχέσεων δίχως να υπόκειται σε κανενός είδους εμπορευματική σχέση, γίνεται αντιληπτό ότι ο χώρος αυτός εξ ορισμού έχει ελάχιστα να προσφέρει στο διαρκές καπιταλιστικό ζητούμενο, αυτό της σχέσης μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης. Και γι' αυτό το λόγο οι δημόσιοι χώροι δέχονται την επιτηδευμένη απαξίωση της κυριαρχίας.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο δημόσιος χώρος θα εγκαταλειφθεί, θα απονεκρωθεί, θα ερημοποιηθεί και τελικά θα απαξιωθεί στην κοινωνική συνείδηση ως ένα έδαφος που απλώς υπάρχει για να «διασχίζεται» μέσα στις αχανείς μητροπολιτικές διαδρομές. Και μάλιστα, θα διασχίζεται «τρέχοντας» αφού πρώτα θα έχει εμποτιστεί από το φόβο της μη ασφάλειας που καλλιεργείται και διαχέεται από τους κυρίαρχους μηχανισμούς και τα Μ.Μ.Ε. Αυτή η πραγματικότητα της απαξίωσης και απονέκρωσης μετατρέπει το δημόσιο χώρο σε βορά του «αναπτυξιακού» κεφαλαίου που έρχεται να τον «αξιοποιήσει» με την πρόφαση της διευκόλυνσης των πληθυσμών, της κάλυψης κοινωνικών αναγκών, του καλλωπισμού της πόλης, της μετατροπής του σε ένα «ασφαλές» περιβάλλον.

Οι πεζόδρομοι και οι πλατείες γεμίζουν τραπεζοκαθίσματα, τα πάρκα γεμίζουν καφετέριες και εμπορικά κέντρα που «πουλάνε με θέα το πράσινο», οι αλάνες μετατρέπονται σε πολυώροφα πάρκινγκ αυτοκινήτων κ.ο.κ. Πρόκειται για την επέλαση του κεφαλαίου που έρχεται να αναδιατάξει και να επανανοηματοδοτήσει το τοπίο, τροφοδοτώντας το με περιεχόμενα που το ορίζουν εκ νέου στη βάση των καπιταλιστικών προσταγών.

Έτσι, ο χώρος λαμβάνει έναν χαρακτήρα ημι-ιδιωτικό, αφού ο μετασχηματισμός που πραγματοποιείται έχει τόσο επιθετικά χαρακτηριστικά που καθορίζει τελικά όποια σχέση αναπτύσσεται στο εσωτερικό του. Ένας μετασχηματισμός που παίρνει σάρκα και οστά από τη διάχυτη αλλοτρίωση των ανθρώπων, τα αδιέξοδα των σχέσεων που σκορπίζονται στη μαζική διασκέδαση και κουλτούρα, την απαξίωση της πραγματικής επικοινωνίας, της δημιουργικότητας, της έμπνευσης.

Επανανοηματοδοτώντας το δημόσιο χώρο στη βάση των κοινωνικών σχέσεων

Γράφοντας αυτή τη μπροσούρα βρεθήκαμε μπροστά στην ανάγκη να ορίσουμε με σαφήνεια την έννοια των δημόσιων χώρων. Έτσι προέκυψαν τέσσερις κατηγορίες χώρων που εντοπίζονται στον αστικό ιστό: οι ιδιωτικοί, οι περιφραγμένοι κρατικοί, οι προσβάσιμοι κρατικοί και οι παρατημένοι. Από αυτήν την διάκριση προκύπτει ότι οι χώροι διακρίνονται σε περιφραγμένους και μη και σε χώρους που κυκλοφορεί ή όχι το εμπόρευμα.

Στην κατηγορία των ιδιωτικών χώρων, όπου φυσικά η κυκλοφορία του εμπορεύματος είναι διάχυτη, πρώτα έρχονται στο νου χώροι όπως η κατοικία όπου η πρόσβαση είναι απαγορευμένη. Κι όμως στους ιδιωτικούς χώρους δεν συναντάμε πάντα περιφράξεις, όπως για παράδειγμα σε ένα εμπορικό κέντρο, που δημιουργεί την ψευδαίσθηση ενός ανοιχτού κοινόχρηστου χώρου. Δηλαδή ενώ δεν είναι περιφραγμένοι με τη χωρική έννοια, είναι αποστειρωμένοι, καθώς σχεδιάζονται με μόνο άξονα την κατανάλωση. Επίσης δεν είναι ούτε προσβάσιμοι, καθώς η προσέλευση σε αυτούς περιορίζεται στις ώρες λειτουργίας τους. Παρόμοια είναι και η τάση σε πλατείες και πάρκα (που δεν είναι ιδιωτικά) όπου η κατανάλωση στα παρακείμενα μαγαζιά αποτελεί την κεντρική χρήση τους.

Οι περιφραγμένοι κρατικοί χώροι περιλαμβάνουν ανάμεσα σε άλλα βιβλιοθήκες, παιδικές χαρές, δημόσιες υπηρεσίες, αλλά και σχολεία, τα οποία φράσσονται από παντού, με την πρόφαση του δημόσιου συμφέροντος. Σε αυτούς τους χώρους τα άτομα βρίσκονται μόνο για τους σκοπούς που έχουν σχεδιαστεί, μην αφήνοντας πολλά περιθώρια συνάντησής και επικοινωνίας έξω από τις προκαθορισμένες ταυτότητές τους.

Οι προσβάσιμοι κρατικοί χώροι είναι αυτοί που συνήθως ονομάζονται δημόσιοι χώροι, και τα όρια τους δεν είναι χωρικά, αλλά στη βάση των σχέσεων. Αυτούς τους χώρους διαχειρίζεται και σχεδιάζει το κράτος, και η συνάντηση των ατόμων συμβαίνει στα πλαίσια που ως ένα βαθμό ορίζει το ίδιο. Ωστόσο αφήνονται κάποια περιθώρια για τη συνεύρεση και αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών ατόμων ή ακόμη και διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Η συνάντηση δεν γίνεται με αυστηρά προκαθορισμένους ρόλους και υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθούν σχέσεις ίσως και ανταγωνιστικές ενάντια στο κυρίαρχο, τις οποίες διαχρονικά το κράτος προσπαθεί να καταστείλει με επιχειρήσεις σκούπα, πιάτσες ναρκωτικών, αναπλάσεις κτλ.

Υπάρχουν και οι παρατημένοι από το κράτος και το κεφάλαιο χώροι, οι οποίοι από την μία δεν είναι πάντα προσβάσιμοι και ενέχουν κινδύνους (π.χ. κατάρρευση κτιρίων), αλλά από την άλλη δημιουργούν μία αίσθηση ανάσας έξω από τον εμπορευματικό ρυθμό της πόλης και συνεπώς αφήνουν επίσης ανοιχτό το πεδίο για την ανάπτυξη μη αλλοτριωμένων σχέσεων. Τα πρώην στρατόπεδα, τα εγκαταλελειμμένα εργοστάσια, τα «προς κατεδάφιση» κτίρια αποτελούν λουπόν τη μαύρη τρύπα στο χωρικό σχεδιασμό του αστικού ιστού, η οποία έχει μείνει ανεκμετάλλευτη είτε για νομικούς, είτε για πολιτικούς, είτε για οικονομικούς λόγους μέσα στο πλαίσιο του ταξικού ανταγωνισμού.

Η κατηγοριοποίηση που προκύπτει σίγουρα δεν είναι κάθετα διαχωρισμένη και αποτελεί πεδίο συγκρούσεων μέσα στην πόλη. Υπάρχουν και χώροι οι οποίοι δεν εντάσσονται αποκλειστικά σε μια κατηγορία αλλά βρίσκονται στο μεταίχμιο. Για παράδειγμα οι πανεπιστημιούπολεις στην Ελλάδα, ενώ τυπικά ανήκουν στην κατηγορία των μη προσβάσιμων κρατικών περιουσιών, έχουν αποκτήσει μέσα από κοινωνικούς αγώνες ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, συναφή με τους προσβάσιμους κρατικούς χώρους. Δηλαδή, υποκειμένα που δεν ανήκουν στις κατηγορίες φοιτητή, καθηγητή, εργαζόμενου στο πανεπιστήμιο, οικειοποιούνται τους εν λόγω χώρους.

Για λόγους επικοινωνίας, με την χρήση της λέξης «δημόσιος» αναφερόμαστε στις σχέσεις που μπορούν να αναπτυχθούν μέσα στο χώρο και όχι στα ίδια του τα όρια. Θεωρούμε ότι ένας χώρος χαρακτηρίζεται δημόσιος όταν τα άτομα που τον διαχειρίζονται, δεν μεταποιούν μόνο το χώρο, αλλά μπαίνουν σε μια διαδικασία ανατροπής της ίδιας της καθημερινότητάς τους. Αυτή η αλλαγή της καθημερινότητας έρχεται σε σύγκρουση με το υπάρχον πολλές φορές με εξεγερσιακά χαρακτηριστικά, επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και με το χώρο. Η συνάντηση και ζύμωση των εξεγερμένων στο χώρο είναι αυτή που του δίνει δημόσια χαρακτηριστικά. Ένα παράδειγμα προσέγγισης της έννοιας του δημόσιου χώρου αποτέλεσε το πάρκο Γκεζί στην Ιστανμπούλ, στο οποίο μια διεκδίκηση για την προσβασιμότητά του εξελίχθηκε σε μια ανοικτή εξέγερση. Το έδαφος του πάρκου έγινε το σημείο συλλογικοποίησης των αναγκών των εξεγερμένων και της αποτύπωσης αυτών στο χώρο.

Η πόλη, ως εκ τούτου, μπορεί να προσδιοριστεί εκ νέου μέσα από συναντήσεις που δημιουργούν χώρο για νέα νοήματα, νέες αξίες, νέα όνειρα, νέες συλλογικές εμπειρίες. Και αυτό αποτελεί έναν τρόπο για να ξεπεραστεί η καθαρή χρηστικότητα, έναν τρόπο για να ειπωθούν οι ανάγκες μας πέρα από έναν ωφελιμιστικό ορίζοντα.

Ο παραπάνω προσδιορισμός των δημόσιων χώρων δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση να μηδενίσει τις υπάρχουσες διεκδικήσεις χώρων συνάντησης, αλλά να διευκρινίσει ότι αποτελούν την κατεύθυνση προς την δημιουργία δημόσιων χώρων. Σαν απόρροια προκύπτει ότι η προσβασιμότητα και η μη εμπορευματοποίηση των χώρων συνθέτουν μία πρώτη βάση προς την απελευθέρωσή τους.

2.2 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΚΡΙΣΗΣ. «ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ» ΚΑΙ «GENTRIFICATION»

Το ιδεολόγημα της ανάπτυξης αποτελεί το κατάλληλο εργαλείο μέσα στον καπιταλισμό, για την εμπέδωση και αφομοίωση της συνεχούς λεηλασίας και υποτίμησης, από πλευράς του κεφαλαίου. Στο όνομα το κέρδους, η διαδικασία αυτή, η οποία παρουσιάζεται ως το στοίχημα για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, αντικατοπτρίζει στην ουσία την επιθετική κίνηση για την περαιτέρω εκμετάλλευση και απομύζηση. Πρόκειται για μια ιδεολογική κατασκευή, η οποία για να εδραιωθεί χρησιμοποιεί στον αντίποδά της την έννοια της “υπανάπτυξης”, δηλαδή τη φτώχεια. Ενώ λοιπόν από τη μία πλευρά βιώνουμε την εντεινόμενη εξαθλίωση, από την άλλη κυβερνήσεις και πολυεθνικές συνεχίζουν τις περιβαλλοντικές καταστροφές για την επέκταση των κερδών τους.

Οι δεκαετίες που ακολούθησαν μετά το τέλος του β' παγκοσμίου πολέμου, χαρακτηρίζονται από ένα ραγδαίο κύμα ανάπτυξης σε όλους τους τομείς που θεωρούνται επικερδείς (βιομηχανία, ενέργεια, έργα υποδομών κ.α.). Το αποτέλεσμα; Η εντεινόμενη υποτίμηση της εργασίας, η όξυνση των διαχωρισμών μέσα στο κοινωνικό σύνολο και η συνεχής και υπερμεγέθης κατασ-

τροφή του περιβάλλοντος. Ωστόσο, από τη δεκαετία του '70, το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης αρχίζει να κλονίζεται. Κινήματα που θέτουν οικολογικά ζητήματα και ζητήματα κυριαρχίας του κεφαλαίου στον άνθρωπο και τη φύση, κάνουν την εμφάνισή τους. Τα εν λόγω κινήματα αμφισβητούν την έννοια της ανάπτυξης και βρίσκουν γόνιμο έδαφος κυρίως σε Αμερική και Ευρώπη. Μαζικές πορείες, σαμποτάζ σε εργοτάξια, αγώνες ενάντια σε μεγάλα έργα υποδομών (αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι), καταλήψεις γης και στέγης συναντώνται μέσα στις δυτικές μητροπόλεις αλλά και στην ύπαιθρο.

Η απάντηση του καπιταλιστικού συστήματος στην αναπτυξιακή κρίση δεν αργεί να δοθεί. Σε σύνοδο του ΟΗΕ το 1987 πρωτοεμφανίζεται ο όρος της «αειφόρου ανάπτυξης». Ουσιαστικά η κυριαρχία εφευρίσκει νέες ορολογίες για να επαναφέρει την κοινωνική νομιμοποίηση της έννοιας της ανάπτυξης. Η ανάπτυξη λοιπόν ντύνεται πράσινη και η λεηλασία συνεχίζεται καλυμμένη πίσω από «μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος» και καμπάνιες για τη «διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης». Παράλληλα, αυτή η νέα ανάπτυξη ανοίγει τον δρόμο σε καινούρια πεδία στην αγορά, όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τα υβριδικά πράσινα οχήματα, η οικολογική βιομηχανία κ.α. Υπουργεία και εταιρείες βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις στα πλαίσια της «βιώσιμης ανάπτυξης». Ο πράσινος καπιταλισμός ανθίζει.

Στα αστικά κέντρα η ανάπτυξη εκδηλώνεται με τα ίδια χαρακτηριστικά βίαιων παρεμβάσεων προς το άτομο και το φυσικό περιβάλλον, μέσα από έργα οδικών υποδομών, τη δημιουργία μεγάλων κέντρων κατανάλωσης, την «ανάπλαση» δημόσιων χώρων κ.α. Στην ελληνική πραγματικότητα τρανταχτό παράδειγμα αποτελεί η βίαιη ανοικοδόμηση που ακολούθησε στην περίοδο μετά του εμφυλίου. Η πολιτική αστάθεια της εποχής επιτρέπει την αυθαίρετη δόμηση με στόχο να αναζωογονηθεί η οικονομία της χώρας. Το αστικό τοπίο βιάφεται γκρι. Το ύψος των κτιρίων μεγαλώνει, χτίζονται ρέματα και καταπατούνται κοινόχρηστοι χώροι. Η είσοδος του κατασκευαστικού κεφαλαίου φέρνει το 1969 την Ελλάδα πρώτη στην κατασκευή σπιτιών σε όλη την ευρώπη. Παράλληλα η συσσώρευση του πληθυσμού στις πόλεις ανοίγει ακόμη περισσότερο το πεδίο για επενδύσεις. Η πόλη φαντάζει δελεαστική μέσα από τις κοινωνικές παροχές, τις πολιτιστικές δραστηριότητες και τον καταναλωτικό παράδεισο που προσφέρει. Ενώ λοιπόν η ύπαιθρος ερημώνει, τα αστικά κέντρα κρατούν συγκεντρωμένη την εργατική δύναμη, διευκολύνεται η κίνηση των εμπορευμάτων και παράλληλα διαμορφώνονται οι συνθήκες ζωής μέσα στο άστυ.

Σήμερα, στη συγκυρία της κρίσης, η ανοικοδόμηση πλέον έχει παγώσει και δεν υπάρχει ζήτηση για την εκμετάλλευση οικοπέδων και κτιριακών αποθεμάτων. Αποτέλεσμα αυτού είναι οι τιμές γης και ακινήτων να συνεχίζουν να πέφτουν, κάτι που εν δυνάμει συμφέρει τους επενδυτές για μελλοντικές αγοραπωλησίες σε πολύ χαμηλή τιμή. Αρκετό ενδιαφέρον έχει λοιπόν να εξετάσουμε πώς επιτυγχάνεται η ανάπτυξη σε καιρούς κρίσης. Αυτό που παρατηρείται στα κέντρα των πόλεων είναι η υποβάθμιση περιοχών και ο χαρακτηρισμός τους ως γκέτο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις συνοικίες του περιθωρίου μετατρέπονται σε κέντρα πολιτιστικού και εμπορευματικού ενδιαφέροντος. Πώς επιτυγχάνεται αυτό; Με τη διαδικασία του νεοεισερχόμενου όρου «gentrification».

Ο όρος «gentrification» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από την κοινωνιολόγο Ruth Glass το 1964, για να αναφερθεί στην εισβολή μεσαίων και ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων στην εργατική συνοικία Islington του Λονδίνου. Μια διαδικασία που είχε ως αποτέλεσμα των εκτοπισμό των κατοίκων που ανήκαν στην εργατική τάξη και την αλλαγή του κοινωνικού προφίλ της γειτονιάς. Βασικός στόχος αυτής της διαδικασίας είναι η μετατροπή μιας γειτονιάς σε ζώνη κατανάλωσης, αλλάζοντας την κοινωνική σύνθεση, δημιουργώντας νέα lifestyle και αντικαθιστώντας τους κατοίκους που προέρχονται από κατώτερα οικονομικά στρώματα με μικρο-ιδιοκτήτες και μεσοαστούς. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, αναγνωρίζουμε ότι ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού αποτελούν τη μεσαία τάξη (ιδιοκτήτες κατοικιών, μικροεπιχειρηματίες, καταστηματάρχες). Όλοι οι παραπάνω μαζί με το κατασκευαστικό κεφάλαιο και το κράτος, κλείνουν το μάτι σε συμφωνίες που θα «αναβαθμίσουν την ποιότητα ζωής στην πόλη». Οι μειωμένες τιμές γης σε υποβαθμισμένες περιοχές συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον του κεφαλαίου και προσελκύουν νέους αγοραστές και ενοικιαστές με πρόφαση την «πολιτισμική ανάπτυξη», τον εναλλακτισμό και την ψυχαγωγία.

Με την παραπάνω στρατηγική η αρχικά υποβαθμισμένη αξία της γης αυξάνεται και η περιοχή αρχίζει να φιγουράρει στους πολιτιστικούς χάρτες της πόλης. Η περιοχή μετατρέπεται σε ένα νέο κέντρο διασκέδασης και κατανάλωσης. Αναβαθμίζονται οι υποδομές και τα δίκτυα μεταφοράς, εγκαινιάζονται μουσεία, δημιουργούνται πολυώροφα και νέα μαγαζιά, καφετέριες, εστιατόρια. Συχνά το πολιτιστικό προφίλ διαμορφώνεται από καλλιτεχνικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκεί, δίνοντας στην τέχνη ένα κομβικό ρόλο στη διαδικασία του «gentrification». Η νέο-διαμορφούμενη γειτονιά γί-

νεται τόπος έλξης καλλιτεχνών, «εναλλακτικών» και όχι μόνο. Αρχίζει να αποκτά μια διαφορετική αίγλη η οποία συνδέεται με τον μεταμοντέρνο τρόπο ζωής. Τα άτομα ελκύονται από το γεγονός ότι αποκτούν πολιτιστική ταυτότητα και οι κοινωνικές σχέσεις αντανακλούν τις επιφανειακές πτυχές του συγκεκριμένου lifestyle. Η μετακίνηση του κεφαλαίου καθορίζει και την μετακίνηση των κατοίκων αντίστοιχα. Χαρακτηριστικό παραδειγμα για την πόλη της Θεσσαλονίκης είναι η περιοχή της Βαλαωρίτου. Σήμερα, κατακλύζεται από μπαρ, τσιπουράδικα, εναλλακτικά καφέ και αποτελεί τη νέα πρόταση διασκέδασης στην πόλη. Μέσα σε λίγα χρόνια έχει γίνει το κέντρο του «εναλλακτικού», ενώ στα χρόνια πριν την κρίση αποτελούνταν από βιοτεχνίες, μικρά μαγαζιά και σπίτια με χαμηλό ενοίκιο.

2.3 Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΓΙΑ ΕΛΕΓΧΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

Περί κοινωνικού ελέγχου ο λόγος ή αλλιώς: «Τα κράτη είναι οι μόνοι τρομοκράτες»

Σήμερα, ο αστικός τρόπος ζωής και οι κοινωνικές σχέσεις μέσα στις πόλεις διέπονται από την αίσθηση του φόβου, την ανασφάλεια στην επικοινωνία, την οχύρωση στην ιδιωτική σφαίρα. Το αστικό περιβάλλον είναι ένα

περιβάλλον απρόσωπο όπου επικρατεί μια αρχιτεκτονική, η οποία προσπαθεί από τη μια να δηλώσει την «επιβλητικότητα» της εξουσίας και από την άλλη να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της εξουσίας για έλεγχο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το άτομο απομονώνεται μέσα στα περιορισμένα τετραγωνικά μέτρα αυτού που ορίζεται ως ιδιωτικός χώρος και αγκιστρώνεται στο αίσθημα της προστασίας αυτής της ιδιοκτησίας. Περιπατώντας μέσα στις πόλεις παρατηρείς κάγκελα, φράχτες, πόρτες ασφαλείας, ηλεκτρονικά συστήματα παρακολούθησης να διακοσμούν τα μικρά φρούρια των «τρομοκρατημένων πολιτών», που θέτουν το «αίτημα για ασφάλεια». Το αίτημα για ασφάλεια ταυτίζεται με το αίτημα για προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας. Και από την στιγμή που ο καπιταλισμός βασίζεται στο μοτίβο «παράγω για να καταναλώνω», βλέπουμε ότι το συγκεκριμένο αίτημα επεκτείνεται στις ζώνες κατανάλωσης και όπου αλλού σημειώνονται εμπορικές δραστηριότητες. Για να εδραιωθεί, λοιπόν, το «δικαίωμα στην ασφάλεια» χρειάζεται ένας ολόκληρος ιδεολογικός μηχανισμός, ο οποίος χτίζεται εδώ και δεκαετίες στο όνομα του «πολέμου κατά της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας».

Στο όνομα της ασφάλειας, τα ισχυρά κράτη και οι οικονομικές ελίτ επιστρατεύουν νέες μεθόδους κοινωνικού ελέγχου και διαμορφώνουν το ιδεολογικό, νομικό και στρατιωτικό οπλοστάσιό τους. Το δόγμα της ασφάλειας αποτελεί ένα μοντέλο οργάνωσης μέσα στην αστική δημοκρατία, η οποία τείνει όλο και περισσότερο στον ολοκληρωτισμό. Και τί προϋποθέτει αυτό; Από τις κάμερες παρακολούθησης, τους συχνούς ελέγχους, τις ιδιωτικές εταιρείες security, μέχρι τις απαγορεύσεις συγκεντρώσεων, τις αστυνομοκρατούμενες περιοχές, την ποινικοποίηση των ιδεών, τις αλλαγές στη νομοθεσία και την περιθωριοποίηση των πιο εξαθλιωμένων κομματιών του κοινωνικού ιστού. Παράλληλα, εδραιώνεται ακόμη περισσότερο η θεσμοθετημένη βία από μεριάς του κράτους εις βάρος των καταπιεσμένων και εξεγερμένων (εξακριβώσεις, απειλές, πολύωρες προσαγωγές, φυλακίσεις). Πλέον ο πόλεμος είναι συνεχής, ο εχθρός pláθεται ανάλογα με τις σκοπιμότητες των κυριάρχων και το πεδίο μάχης βρίσκεται εντός των τειχών, μέσα στα αστικά κέντρα.

Ήδη από τη δεκαετία του '70 άρχισε να αναδιαμορφώνεται το μοντέλο της εσωτερικής καταστολής, στο πρωτοπόρο σε αυτά τα ζητήματα κράτος των Η.Π.Α. Οι εξεγέρσεις στα γκέτο, οι κινητοποιήσεις των φοιτητών, οι αντιπολεμικές διαδηλώσεις πυροδότησαν την έναρξη ενός νέου επιχειρησιακού σχεδιασμού που στόχευε την καταστολή μέσα στα κέντρα των πόλεων, ακόμη και με την παρέμβαση στρατιωτικών δυνάμεων. Μερικές δεκαετίες αργότερα,

τα γεγονότα της 11/9 αποτέλεσαν τον καταλύτη για την εγκαθίδρυση του καθεστώτος έκτακτης ανάγκης, την αύξηση των αστυνομικών επιχειρήσεων και την αναβάθμιση του ελέγχου μέσα στις πόλεις. Αντίστοιχα, στην ελληνική πραγματικότητα, η 11/9 επιτάχυνε τη διαδικασία εφαρμογής νέων μέτρων για τη «δημόσια ασφάλεια» και την «πάταξη της τρομοκρατίας». Θεσπίζεται ο «νόμος κατά του οργανωμένου εγκλήματος (αντιτρομοκρατικός)», δημόσια κτίρια, πρεσβείες και προξενεία φυλάσσονται σε 24ωρη βάση, νέες τεχνολογίες εισάγονται για τη βέλτιστη επιτήρηση, η παρουσία της αστυνομίας και οι έλεγχοι αυξάνονται και διώκονται όσοι διαδηλώνουν και εξηγείρονται. Η κατασταλτική στρατηγική μέσω δικαστικών αποφάσεων επεκτείνεται σε όλο το φάσμα των κοινωνικών αντιστάσεων και μάλιστα πολλές φορές ποινικοποιώντας ακόμη και πρόσωπα που διατηρούν φιλικές και συγγενικές σχέσεις με τους «επίδοξους τρομοκράτες».

Το ιδεολόγημα της ασφάλειας, το οποίο ανάγεται ως ζήτημα υψίστης σημασίας για την κοινωνική σταθερότητα, εδραιώνεται μέσα από καλά οργανωμένες μεθοδεύσεις. Ζώντας σε μια εποχή όπου η εξατομίκευση, η ιδιωτέυση και η τρομολαγνεία κυριαρχούν, αναγνωρίζουμε ότι ο γενικευμένος φόβος εύκολα γειώνεται στο κοινωνικό πεδίο. Τα κράτη συντηρούν από τη μία τη διάχυτη ανασφάλεια και από την άλλη προσωποποιούν τους υπαίτιους, αυτούς που χαρακτηρίζονται ως «εσωτερικοί εχθροί». Η ταυτότητα του «εσωτερικού εχθρού» τείνει να πολτοποιεί σε ένα ομοιογενές μείγμα τις διαφορετικές κοινωνικές ομαδοποιήσεις, που αποτελούν τα πλέον αποκλεισμένα κοινωνικά κομμάτια: τους φτωχοδιάβολους, τους μικροπραβατικούς, τους μετανάστες και όσους εξηγείρονται ενάντια στο κυρίαρχο. Μέσα από τη μιντιακή προπαγάνδα αναπαράγεται η εικόνα του «παράνομου μετανάστη-κακοποιού που αποτελεί ισλαμιστική απειλή», των «μπαχαλάκηδων που καταστρέφουν τη δημόσια και ιδιωτική περιουσία», των «μικροπωλητών που πλήττουν την ελληνική οικονομία» κ.α. Ο ιδεολογικός μηχανισμός της εξουσίας τίθεται σε εφαρμογή και στοχοποιεί όσους θεωρεί επικίνδυνους για την κοινωνική συνοχή και ισορροπία.

Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» νομιμοποίησε κοινωνικά το νέο δόγμα ασφάλειας που πλέον είναι φανερά διακριτό μέσα στο αστικό τοπίο. Η συντηρητικοποίηση του κοινωνικού συνόλου εδραιώνει παράλληλα την αναβάθμιση του κοινωνικού ελέγχου και της καταστολής. Από το «κράτος πρόνοιας» περνάμε στο «κράτος έκτακτης ανάγκης», απόρροια των νεοφιλελεύθε-

ρων πρακτικών που ακολουθούν όσοι κινούν τα νήματα του καπιταλισμού στο σήμερα.

2.4. ΖΩΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΚΟΥ

Ο χώρος και η μορφή των πόλεων αποτελεί μια δομή αντικοινωνική και εχθρική προς τον άνθρωπο και τη φύση. Καθημερινά τα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με καταστάσεις άγχους, αβεβαιότητας, φόβου μέσα σε ένα περιβάλλον ελέγχου, απαγορεύσεων και θεσμοθετημένων πιέσεων της εκάστοτε εξουσίας. Παράλληλα, μέσα στα πλαίσια της αστικής δημοκρατίας και του νεοφιλελευθερισμού, δημιουργούνται ψευδαισθήσεις ελευθερίας και επιλογών, πρακτικές που αποτελούν έναν τρόπο κοινωνικής χειραγώγησης και πειθάρχησης.

Μέσα στις πόλεις επικρατεί ένα πλέγμα κοινωνικών και οικονομικών εξουσιών που διέπει τις σχέσεις και δημιουργεί ανταγωνισμούς και πιέσεις στο εσωτερικό τους. Ακόμα και το ίδιο το αστικό περιβάλλον ασκεί πιέσεις στο άτομο μέσω της επιβλητικής αρχιτεκτονικής, των εποπτευόμενων (δημόσιων ή μη) χώρων ή και των φανερά διαχωρισμένων ζωνών του (παραγωγή, κατοίκηση και κατανάλωση). Ακόμη, σε ένα περιβάλλον όπου οι χώροι κατανάλωσης αυξάνονται συνεχώς, ο αποκλεισμός των οικονομικά ασθενέστερων είναι αδιαμφισβήτητος. Σε συνδυασμό με την τσιμεντοποίηση κάθε ελεύθερου χώρου της πόλης και την απουσία χώρων συνάντησης απαλλαγμένων από το κέρδος, το άτομο απομονώνεται και περιχαράκωνεται στην ιδιωτική του σφαίρα.

Μέσα σε ένα τέτοιο αφιλόξενο περιβάλλον από μπετό, επιβαρυνόμενο από την μόλυνση, με πανύψηλα κτίρια που «σε πνίγουν», με δρόμους με μποτιλιαρίσματα, το άτομο υποβάλλεται σε έντονα μεταβαλλόμενες κατασ-

τάσεις από την πληθώρα ερεθισμάτων που δέχεται. Η έλλειψη πράσινου μέσα στο αστικό τοπίο εντείνει το αίσθημα εγκλωβισμού του υποκειμένου, μη προσφέροντας του την δυνατότητα διαφυγής από τους έντονους ρυθμούς της ζωής στην πόλη.

Η πόλη είναι σχεδιασμένη για να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένα μοτίβα που ακολουθούμε καθημερινά: εργασία, κατανάλωση και συμπυκνωμένος “ελεύθερος χρόνος”. Πρόκειται για μια καθημερινότητα αυτοματοποιημένη με προκαθορισμένες διαδρομές (σπίτι-δουλειά-σπίτι), με αναγκαστικές μετακινήσεις υπό πίεση και με τυποποιημένα ωράρια. Έτσι το άτομο βιώνει συνεχώς καταστάσεις που του προκαλούν στρες καθώς και ένα συγκεχυμένο αίσθημα φόβου για την επιβίωσή του.

Μέσα στους ιλιγγιώδεις ρυθμούς παραγωγής και κατανάλωσης τα άτομα προσαρμόζονται σε μια συνθήκη που δοκιμάζει καθημερινά τις σωματικές και ψυχικές αντοχές τους. Προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των αφεντικών θα δουλέψουν πολλές ώρες μέσα σε ένα κλίμα ανταγωνισμού, εξειδίκευσης και ανασφάλειας. Τον εξαναγκασμό αυτό για την δημιουργία ανθρώπινων μηχανών τον βιώνει το άτομο ήδη από τη σχολική περίοδο. Επιβαρυσμένα ωράρια, υποταγή σε «αυθεντίες» και ελάχιστος ελεύθερος χρόνος είναι μερικά από τα στοιχεία ενός επιβαλλόμενου προγραμματισμού και εντατικοποίησης στην παιδική ηλικία.

Η εν λόγω εντατικοποίηση διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την ίδια την κοινωνικοποίηση του ατόμου. Η συσσωρευμένη πίεση που του ασκείται οδηγεί στην αδρανοποίηση της σκέψης και στη δημιουργία επίπλαστων υλικών αναγκών που καλύπτουν κενά της κοινωνικότητάς του. Συχνά το άτομο επιλέγει εφήμερες ασχολίες για διασκέδαση, με στόχο να ξεφύγει από την πραγματικότητά του και να προετοιμαστεί για μια ακόμη εργάσιμη μέρα. Είτε μέσα σε ένα ψηφιακό είτε μέσα στο πραγματικό περιβάλλον, αναπτύσσει επιφανειακές σχέσεις, δημιουργεί διαστρεβλωμένα αισθήματα κοινωνικοποίησης και καταλήγει να εγκλωβίζεται στο ατομικό του «φρούριο».

Μέσα σε αυτούς τους ρυθμούς το άτομο αποξενώνεται και παραμένει μέσα σε μια σφαίρα που το ίδιο δημιουργεί, μην αφήνοντας περιθώρια συνύπαρξης ακόμη και με άλλα, μη ανθρώπινα ζώα. Ανίκανο λοιπόν να αποδράσει και να διαχειριστεί το μητροπολιτικό χάος, συχνά οδηγείται σε ψυχοφάρμακα για να σταθεροποιεί τη διάθεσή του. Βιώνοντας μόνιμα το αίσθημα του εγκλωβισμού συντρίβεται ψυχολογικά και έρχεται αντιμέτωπο με κρίσεις πανικού και άλλες ψυχοσωματικές αντιδράσεις.

Η πόλη του πανικού είναι ο τόπος όπου κανένας και καμία δεν έχει το χρόνο πια να έρθει κοντά με τους άλλους μέσω αδιαμεσολάβητων μορφών επικοινωνίας. Η επαναλαμβανόμενη καθημερινότητα μετατρέπεται σε άγχος και συμβόλεια χρόνου.

2.5. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ-ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

«Όποιος ελέγχει το παρελθόν, ελέγχει το μέλλον. Όποιος ελέγχει το παρόν, ελέγχει το παρελθόν»
Τζωρτζ Όργουελ, από το βιβλίο «1984»

Ιστορική- συλλογική μνήμη

Τι είναι αυτό που ορίζουμε ως ιστορική ή συλλογική μνήμη; Προσπαθώντας να δώσουμε έναν όσο το δυνατόν καλύτερο και πιο απλοϊκό ορισμό, θα λέγαμε ότι είναι η προσπάθεια κάποιου ατόμου ή κάποιων ομάδων στο σήμερα, να παρατηρήσουν στην πορεία της ιστορίας πώς διαμορφώθηκε μέσα από καταστάσεις και συνθήκες το κοινωνικό περιβάλλον, η καθημερινότητα, οι σχέσεις και οι κανόνες ηθικής, όπως αυτές έχουν «αποκρυσταλλωθεί» στο σήμερα.

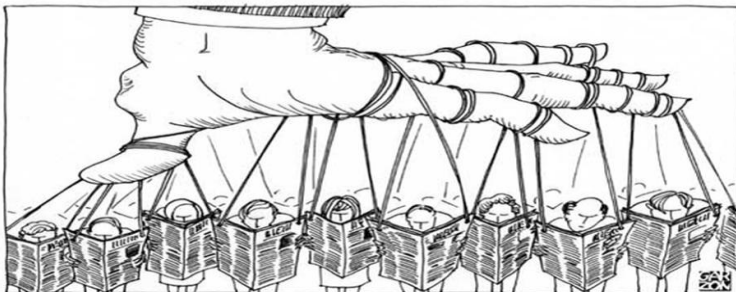
Η διαμόρφωση της ιστορικής μνήμης

Η ιστορική μνήμη όμως δεν είναι κάτι ουδέτερο. Δεν είναι δηλαδή μία διαδικασία που δημιουργήθηκε φυσικά, βασισμένη σε κάποιο νόμο της φύσης. Είναι μεταξύ άλλων παράγωγο αντιπαράθεσης ανάμεσα σε δυνάμεις εκ διαμέτρου αντίθετες. Αποτελεί και αυτή ένα πεδίο ταξικής σύγκρουσης μεταξύ των καταπιεσμένων από την μία και της άρχουσας εξουσίας, του κρά-

τους και του κεφαλαίου από την άλλη. Θα ήταν τελείως άστοχο όμως να υποστηρίξει κάποιος ότι η πορεία της ανθρωπότητας και οι συνθήκες στις οποίες ζούμε σήμερα είναι μόνο αποτέλεσμα των ενεργειών των από τα πάνω. Γιατί έτσι θα παραγνωρίζαμε όλο εκείνο το πεδίο που έχει να κάνει με κάθε λογής επαναστάσεις και εξεγέρσεις ανά τον κόσμο και ανά χρονικές περιόδους. Επαναστάσεις και εξεγέρσεις οι οποίες δημιούργησαν ιστορικά σημεία στα οποία ανέτρεπαν το κυρίαρχο status quo, θέτοντας τα δικά τους προτάγματα όπως η ελευθερία, η ισότητα, η αλληλεγγύη και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και η επαναθεμελίωση ολόκληρης της δομής και της οργάνωσης της κοινωνίας πάνω σε άλλες βάσεις, όπως αυτές της αυτοδιαχείρισης και αυτοοργάνωσης.

Η αναδιατύπωση της ιστορικής μνήμης ως εργαλείο της κυρίαρχης τάξης

Πέρα όμως από την διαδικασία διαμόρφωσης της ιστορικής μνήμης, η οποία όπως αναφέρουμε παραπάνω δεν είναι παρά ένα ακόμη πεδίο ταξικής σύγκρουσης, το ίδιο συμβαίνει και με την διαδικασία ανάγνωσης της ιστορικής μνήμης. Ανέκαθεν η αστική τάξη και το κεφάλαιο φιλτράρει, αναδιατυπώνει –πάντα σύμφωνα με τα συμφέροντα της- και μετά παρουσιάζει την δική της ιστορική μνήμη. Αφού πρώτα έχει αφαιρέσει από πάνω της κάθε τι που θα μπορούσε να αποτελέσει ερέθισμα προς μία κατεύθυνση αμφισβήτησης της κυριαρχίας της, την μετατρέπει σε μία ανούσια, στείρα και δίχως νόημα έννοια, απομακρύνοντας την έτσι από την κοινωνία. Στην καλύτερη την μετατρέπει σε έναν τομέα πολυμάθειας που προσφέρεται για μία αέναη συλλογή δεδομένων από το άτομο προς μία μονόπλευρη και στείρα κατεύθυνση.

3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ Π. ΜΕΛΑ

"Κτίριο στρατωνισμού του οθωμανικού στρατού παράλληλα στην σημερινή οδό Λαγκαδά. Αποτελεί το πρώτο κτίριο χρονικά που αναγείρεται στο πρώην στρατόπεδο το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, με σκοπό τη διαμονή των οπλιτών."

3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ας ρίξουμε μια ματιά στο πώς ξεκίνησε η «βεβαρημένη» ιστορία του πρώην στρατοπέδου Π. Μελά που δέσποζε στην περιοχή του παλιού Λεμπέτ, δηλαδή του χώρου που άρχιζε απ' τη σημερινή Σταυρούπολη κι απλώνονταν προς βορρά μέχρι την Ευκαρπία.

Το 1881, επιλέγεται απ' τις Οθωμανικές αρχές ως τόπος εγκατάστασης μιας δύναμης πυροβολικού, στα πλαίσια της δημιουργίας στρατώνων σε μεγάλους ελεύθερους χώρους, έξω απ' τα τείχη της πόλης. Η διαμόρφωσή του διαρκεί μέχρι το 1905 και λαμβάνει χώρα κατά τα γερμανικά πρότυπα, σε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της παραπαίουσας αυτοκρατορίας που οδηγεί προς το τέλος της. Χαρακτηριστικότερο απομεινάρι εκείνης της εποχής αποτελεί το κτίσμα του τεμένους που οικοδομήθηκε γύρω στο 1890 για να καλύψει τις θρησκευτικές ανάγκες των στρατονιζομένων –βρισκόμενο πλησίον της οδού Λαγκαδά και με τις βάσεις που χρησίμευσαν για τη μετακίνησή του κατά 25 μέτρα στη διάρκεια των εργασιών για τη διαπλάτυνση της οδού το 2005 να είναι ακόμα ορατές-.

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, προοίμιο του Μεγάλου Πολέμου για την πολύπαθη χερσόνησο του Αίμου, φέρνουν τον ελληνικό στρατό στη Θεσσαλονίκη το 1912. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία καταρρέει και στα εδάφη που εγκαταλείπει ηττημένη, αναπτύσσονται οι ανταγωνισμοί των εθνικών κρατών της περιοχής. Το ελληνικό κράτος ενσωματώνει τη Μακεδονία. Ο χώρος του στρατοπέδου δεν αλλάζει χρήση –μονάχα όνομα. Ένα όνομα που πιστοποιεί το νικητή και πρέπει να είναι συμβολικό: ο Παύλος Μελάς, αντιπροσωπεύοντας τις φιλοδοξίες του ελληνικού κράτους και φορτωμένος με το σύνολο των εθνικών μύθων που συνοδεύουν τη διαμάχη για την επικράτηση στην ευρύτερη Μακεδονία, δανείζει το όνομά του στο χώρο. Έναν αιώνα μετά, συνεχίζει ν' αποτελεί σημείο αναφοράς, όχι μόνο για το παλιό στρατόπεδο αλλά και για την ευρύτερη περιοχή, μέσω της Καλλικρατικής μεταρρύθμισης και συνένωσης της Σταυρούπολης, της Πολίχνης και της Ευκαρπίας σε κοινό Δήμο που φέρει το ίδιο όνομα. Η γνωστή και συνεχιζόμενη διαμάχη περί της αποκλειστικής χρήσης της ονομασίας Μακεδονία, βαραίνει ασφαλώς στην τελική απόφαση της ονοματοδοσίας.

Στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, οι δυνάμεις της Αντάντ που εκβιάζουν τη συμμετοχή της Ελλάδας στο πλευρό τους, κάνουν απόβαση στη Θεσσαλονίκη και με σύμμαχο την κυβέρνηση Βενιζέλου, ενισχύουν το Βαλκανικό Μέτωπο. Μια πολυεθνική δύναμη εκατοντάδων χιλιάδων αντρών στρατοπεδεύει στο χώρο του Παύλου Μελά, εντός του οποίου δημιουργείται ένα υποτυπώδες στρατιωτικό αεροδρόμιο για τις ανάγκες των συνεχιζόμενων μαχών. Η διπλανή στρατιωτική νεκρόπολη του Ζέιτενλικ (Συμμαχικά) και το αντίστοιχο Ινδικό νεκροταφείο του Δενδροποτάμου, σ' οποίο αποτεφρώθηκαν ή ενταφιάστηκαν οι πεσόντες του αποικιακού (Βρετανικού) Συντάγματος,

αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες τούτου του σημαντικού κομματιού της ιστορίας της ευρύτερης περιοχής.

Ο χώρος του στρατοπέδου συνδέεται στη συνέχεια με τρόπο τραγικό με τη μοίρα των ανθρώπων της πόλης: φιλοξενεί καταυλισμούς πυροπαθών που έμειναν άστεγοι με την πυρκαγιά του 1917 που κατέστρεψε το κέντρο της Θεσσαλονίκης, ενώ μερικά χρόνια αργότερα η ιστορία θα επαναληφθεί. Αυτή τη φορά, είναι τα θύματα της Μεγάλης Ιδέας που κατασκηνώνουν εκεί, συμβιώνοντας με το στρατό. Η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922, στέλνει στη Θεσσαλονίκη και στα περίχωρα μεγάλες προσφυγικές μάζες που προσπαθούν να ξαναστήσουν τη ζωή τους απ' το μηδέν.

Το 1931, το στρατόπεδο επεκτείνεται προκειμένου να καλύψει την ανάγκη εκπαίδευσης της δύναμης πυροβολικού που εδρεύει εκεί. Αποτέλεσμα αυτής είναι η δημιουργία ενός πεδίου βολών στα βόρεια του χώρου.

Οι σελίδες όμως εκείνες που κατέστησαν το χώρο του στρατοπέδου συνώνυμο της βαρβαρότητας και της κτηνωδίας γράφτηκαν στη διάρκεια της Κατοχής. Οι ναζί και οι ντόπιοι συνεργάτες τους το μετατρέπουν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, βασανισμού και δεξαμενή άντλησης μελλοθάντων, βόρα στις εκδικητικές τους ορέξεις. Στις πρώτες γραμμές της θηριωδίας, εκτός απ' τις γερμανικές και βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής, προβάλλουν οι σύμμαχοί τους: ταγματασφαλίτες, Δαγκουλαίοι και λουποί. Με άλλα λόγια, ο κορμός της εθνικοφροσύνης, πάνω στον οποίο στηρίχτηκαν για δεκαετίες τα μετεμφυλιακά καθεστώτα της Ελλάδας, σε όλες τους τις εκφάνσεις.

Οι ναζιστικές θηριωδίες σε φωτογραφία από το χώρο του στρατοπέδου

«Στο ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά (...) σ' αυτά τα οθωμανικά του κτήρια –όπου άλλοτε στεγάστηκαν μονάδες πυροβολικού- περιφραγμένο με συρματοπλέγματα, κρατήθηκαν Άγγλοι, Σέρβοι, Ιταλοί αιχμάλωτοι πολέμου, Εβραίοι, Πολωνοί, Ρώσοι και προς το τέλος Γερμανοί και Βούλγαροι λιποτάκτες αλλά και εκατοντάδες αντιστασιακοί, σαμποτέρ αλλά και μαυραγορίτες, υπόδικοι του κοινού ποινικού δικαίου και βέβαια όμηροι και «ύποπτοι» απ' όλη τη Μακεδονία.

Οι ναζί –αλλά και οι ταγματασφαλίτες, ακόμα και οι Βούλγαροι, φυλάκιζαν χωρίς διάκριση: νέους, γέροντες, παιδιά, γυναίκες, ακόμα και έγκυες, αρρώστους, ανάπηρους –έπαιρναν στην τύχη απ' αυτό το «ντεπόζιτο» των μελλοθάνατων (απ' όπου ελάχιστοι δραπέτευσαν) ομάδες κρατουμένων και τους εκτελούσαν στις γύρω περιοχές, στο πλαίσιο των «αντιποίνων» που εφαρμόζε ανηλεώς ο στρατός κατοχής για να καταστείλει τη δράση των αντιστασιακών οργανώσεων και ομάδων: ένας νεκρός Γερμανός στρατιώτης ισοδυναμούσε με 10 ή 20 εκτελεσμένους, κάποτε και με 40.»

(Γ. Αναστασιάδης, Η Θεσσαλονίκη στις Συμπληγάδες του 20ου αιώνα, 2005)

Ο συνήθης τόπος εκτέλεσης, η γειτονική Τούμπα της Σταυρούπολης, ήταν ορατός από το κτίριο και οι κρατούμενοι, από την προετοιμασία των τάφων, την οποία εκτελούσαν άλλοι κατάδικοι ή εργάτες του δήμου, ήξεραν τι θα συμβεί, μολονότι πολλές φορές οι Γερμανοί προκειμένου να αποφύγουν αναστατώσεις δήλωναν ότι πρόκειται να τους μεταφέρουν σε άλλες φυλακές ή να τους αφήσουν ελεύθερους. Υπολογίζεται ότι ξεπερνούν τους 800 εκείνοι που εκτελέστηκαν, ενώ ο αριθμός όσων φυλακίστηκαν πλησιάζει τους 5.000. Οι Έλληνες φυλακίζονταν σε δύο μεγάλα κτίρια του στρατοπέδου, στο ένα όσοι επρόκειτο να εκτίσουν κάποιες ποινές, εκτός της θανατικής, που τους είχε επιβάλει το γερμανικό στρατοδικείο και στο άλλο οι υπόδικοι και οι όμηροι. Αυτοί οι τελευταίοι, ήταν συνήθως, που κατέληγαν στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Οι στάβλοι το 1919 με την εγκατάσταση των Γάλλων Συμμάχων

Το 1944 γίνεται η αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα. Καθώς οι ήττες διαδέχονταν η μια την άλλη στο ευρωπαϊκό έδαφος για τις δυνάμεις του Άξονα, οι αρχές κατοχής σκλήραιναν τη στάση τους απέναντι στις κατακτημένες χώρες. Η χρονολογία αυτή συμπίπτει με την εκτέλεση των 101 ομήρων, στις 6 Ιούνη του '44 –ενέργεια χαρακτηριστική της θηριωδίας των ναζί-, αφού αποτέλεσε μια απ' τις μεγαλύτερες ομαδικές εκτελέσεις στην κατεχόμενη Ελλάδα. Έλαβε χώρα στο Ντουντουλάρ (σημερινά Διαβατά) και στην συντριπτική πλειοψηφία τους (98 τον αριθμό), οι εκτελεσθέντες προέρχονταν απ' το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Φωτογραφία του 1923 με φόντο το κτίριο Στρατωνισμού.

Το τζαμί του Λεμπέτ, άγνωστο στους πολλούς μουσουλμανικό τέμενος χτισμένο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Βρίσκεται στο πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Αργότερα επί δικτατορίας 1967-1974 το στρατόπεδο Παύλου Μελά συνέχισε να είναι χώρος φυλάκισης και εγκλεισμού πολιτικών και άλλων κρατουμένων. Άραγε, ο κύκλος που έκλεισε με την πτώση της χούντας σήμανε και το τέλος του Παύλου Μελά ως χώρου φυλάκισης των αντιφρονούντων; Όχι, η δημοκρατία δεν επεφύλασσε καλύτερη μεταχείριση στους ανθρώπους που δεν υποτάσσονταν στο μιλιταριστικό πνεύμα και τον εθνικισμό της επίσημης εξουσίας. Στις στρατιωτικές φυλακές που λειτουργήσαν στο χώρο του στρατοπέδου, "φιλοξενήθηκαν" άνθρωποι όπως ο πρώτος αντιρρησίας συνείδησης στον ελλαδικό χώρο, ο Μιχάλης Μαραγκάκης, το 1986 και λίγο αργότερα ο Θανάσης Μακρής. Είχαν βέβαια προηγηθεί αρκετοί μάρτυρες του ιεχωβά, που αρνούσαν τη στράτευση για θρησκευτικούς λόγους. Ο αναρχικός Νίκος Μαζιώτης, ολικός αρνητής στράτευσης, κρατείται εκεί το 1992-93, και το ίδιο συμβαίνει με τον αντιρρησία Νίκο Καρανίκα τρία χρόνια αργότερα.

3.2 ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΚΑΙ «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ

Η ιστορία του χώρου αυτού ως στρατοπέδου και φυλακής, δηλαδή ως τόπου εκτελέσεων, βασανισμών και εγκλεισμού σταματά το 2006, όταν και αποχωρεί ο στρατός διατηρώντας μόνο σε λειτουργία ένα μικρό τμήμα των εγκαταστάσεών του, που περιλαμβάνει την Υπηρεσία Αποκατάστασης Αναπήρων Πολέμου. Βέβαια, η συζήτηση για την αξιοποίηση του τεράστιου αυτού χώρου, στη μέση μιας από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της πόλης, έχει ξεκινήσει εδώ και δεκαετίες. Από τότε που ξεκίνησε αυτή η συζήτηση για τα πρώην στρατόπεδα της πόλης, βρίσκονται αντιμέτωπες δύο αντιδιαμετρικές λογικές χρήσης και αξιοποίησης. Από τη μία βρίσκεται η αντίληψη ότι αυτοί οι χώροι θα πρέπει να ανήκουν σε όλη την κοινότητα ως χώροι πρασίνου και προσβάσιμοι σε όλους, από την άλλη το ιδεολόγημα της «ανάπτυξης» και της κερδοφορίας του κεφαλαίου, αλλά και το μόνιμο εμπόδιο των συμφερόντων του στρατού. Έτσι λοιπόν έχουν παρουσιαστεί κατά καιρούς διάφορα σχέδια για «αξιοποίηση» και επενδύσεις με πρόφαση την «κρίση που διανύουμε».

Μία κρίση χρέους η οποία είναι ουσιαστικά μια «ευπαρουσίαστη» φράση πίσω από την οποία κρύβεται η πραγματική της διάσταση, αυτή της ολομέτωπης επίθεσης των δυνάμεων του κεφαλαίου. Αυτή η επίθεση επέβαλε την μισθολογική αφάιμαξη, την υποτίμηση της εργασίας, αλλά και την περικοπή των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων που ήταν μέχρι τότε κεκτημένα με αγώνες και αίμα. Πρόκειται για μια κατάσταση, η οποία, παρά την ύπαρξη έντονων κοινωνικών αντιδράσεων, πέτυχε να επικρατήσει αρχικά με καταστολή και βία (περίοδος 2008-2012) και αργότερα με το αίσθημα συναινεσης και ματαίωσης, αλλά και εμπορίου ελπίδας (περίοδος σύριζα).

Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν βρίσκεται υπό διακύβευση και η κατοχή της γης, της «πραγματικής» οικονομίας, συνεπώς και το στρατόπεδο Π. Μελά και άλλων «ανεκμετάλλεωτων» χώρων. Η συγκέντρωση της γης -και των επιχειρήσεων που συνεπάγονται- σε όλο και λιγότερους κατέχοντες είναι ένα έκδηλο γεγονός στην τωρινή κατάσταση της Ελλάδας, αλλά και του ευρωπαϊκού νότου. Οι αποκρατικοποιήσεις επιχειρήσεων, η εκποίηση δημόσιας γης, οι πλειστηριασμοί πρώτης κατοικίας και η ιδιωτικοποίηση δημόσιων χώρων αποτελούν όψεις του ίδιου νομίσματος, αυτό της ολοένα εντεινόμενης προσπάθειας των κρατούντων (οικονομικά ισχυρών και κρατικού μηχανισμού) για

διεκδίκηση περισσότερου μεριδίου έκτασης άρα και δυνατότητας κεφαλαιακής επέκτασης.

Η ίδια κατάσταση και λογική επικράτησε και στον στρατό σχετικά με την αξιοποίηση της περιουσίας του. Ο οικονομικός οργανισμός που λέγεται στρατός, εναρμονισμένος στο πνεύμα των καιρών, αποφάσισε τον «εξορθολογισμό» και την «εξυγίανση» των οικονομικών του. Αυτή η οικονομική πολιτική κατ' ουσίαν περιλαμβάνει έναν φτηνό εκβιασμό προς την κοινωνία: τμήματα της περιουσίας του είτε θα περάσουν στο ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας Δημοσίου) για ιδιωτικοποίηση και ξεπούλημα, είτε θα πρέπει να αποφέρουν κέρδη με κάποιον άλλο τρόπο (ενοικίαση, εκμίσθωση με ποσοστό), σε καμία περίπτωση πάντως δεν μπορούν να μένουν ανενεργά και άρα εν δυνάμει δημόσια.

Αυτές είναι λοιπόν οι βλέψεις του κεφαλαίου και του στρατού για τις «ανεκμετάλλευτες» εκτάσεις γης. Το πρόβλημα όμως είναι ότι οι βλέψεις τους και τα συμφέροντά τους βρίσκουν σύμφωνους ένα τμήμα της κοινωνίας, το οποίο ούτε επιχειρηματίες είναι ούτε στρατιωτικοί. Με δεδομένο πως τουλάχιστον το 30% της κοινωνίας βρίσκεται στην ανεργία, ένα ποσοστό που μπορεί να είναι ακόμη μεγαλύτερο στις δυτικές συνοικίες, η υπόσχεση νέων θέσεων εργασίας είναι ένα σοβαρό επιχείρημα. Η συνταγή είναι γνωστή. Πολύ σύντομα, αν όχι ήδη από τώρα, θα αρχίσει να μπαίνει το δίλημμα: δουλειές ή πράσινο; Ένα δίπολο το οποίο θεωρούμε πως είναι ψεύτικο. Και αυτό γιατί οι νέες επιχειρήσεις στην πραγματικότητα δεν έχουν να μας προσφέρουν τίποτα και το μόνο που εξασφαλίζουν είναι κέρδος για τον επιχειρηματία/αφεντικό. Το πρόβλημα της ανεργίας άλλωστε είναι δομικό χαρακτηριστικό του συστήματος του καπιταλισμού και της εκμετάλλευσης και προφανώς δεν μπορεί να λυθεί με την αναπαραγωγή του μέσω νέων επιχειρήσεων. Άλλωστε το να είμαστε φτηνό εργατικό δυναμικό χωρίς δικαιώματα και σε συνθήκες κοινωνικού κανιβαλισμού, όπου επικρατεί το «δουλειά να 'ναι και ό,τι να 'ναι», δεν μπορεί να αποτελεί λύση σε κανένα πρόβλημα, πόσο μάλλον όταν στη ζυγαριά είναι το: δουλειά για κάποιους ή πράσινο και ελεύθερος χώρος για όλους.

Το δεύτερο επιχείρημα όσων τάσσονται ελαφρά τη καρδία υπέρ της ιδιωτικοποίησης των ανεκμετάλλευτων χώρων είναι αυτό της ερήμωσης και της καταστροφής. Αυτό σχετίζεται με την πάγια τακτική όσων έχουν συμφέροντα σε έναν δυνάμει δημόσιο χώρο. Να τους αφήνουν να ερημώσουν και να γίνουν χωματερές, σε τέτοιο βαθμό που μέρος της τοπικής κοινωνίας θα

ζητήσει την ιδιωτικοποίηση τους. Πρόσφατο παράδειγμα είναι το άλσος της Φιλαδέλφειας και φυσικά το πολύ κοντινό μας ΑΓΝΟ. Μέχρι πριν λίγο καιρό μάλιστα μέσα στο πρώην στρατόπεδο Π. Μελά λειτουργούσε χωματερή. «Προκειμένου να ρημάζει ας το πάρει κάποιος» είναι αυτό που συχνά ακούγεται. Από τότε όμως η λύση στην εγκατάλειψη είναι το επί της ουσίας χάρισμα τέτοιων χώρων σε εργολάβους και επιχειρηματίες και όχι η επιμελής φροντίδα και χρήση τους από τους κατοίκους για τις ανάγκες τους;

3.3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ

Οι διαπραγματεύσεις για την απόδοση του πρώην στρατοπέδου Παύλου Μελά κρατούν εδώ και πολλά χρόνια. Πάγιο αίτημα του στρατού ήταν η διεκδίκηση τμήματος του χώρου για την κατασκευή κατοικιών για τους στρατιωτικούς. Στις πρώτες επαφές του στρατού με τον δήμο προβλεπόταν να δοθούν στο στρατό 30 στρέμματα οικοδομήσιμα εκτός στρατοπέδου. Η συμφωνία αυτή δεν καρποφόρησε. Έτσι λοιπόν φτάνουμε στο 2014 όταν και οι διαπραγματεύσεις οδηγούν σε μια πρώτη συμφωνία μεταξύ στρατού και δήμου. Σαν είδηση σε όλα τα μέσα ενημέρωσης βγαίνει πως μετά από πολλά χρόνια οι δημότες της δυτικής Θεσσαλονίκης δικαιώνονται και πως το πρώην στρατόπεδο παραχωρείται στο δήμο για τη μετατροπή του σε μητροπολιτικό πάρκο. Μάλιστα, λίγες μέρες μετά τη συμφωνία, τον Σεπτέμβρη την περίοδο της ΔΕΘ, το χώρο επισκέπτεται ο τότε πρωθυπουργός Σαμαράς μαζί με συνοδεία μητροπολιτάδων και δημαρχαίων για να αναγγείλει πως όλα τα πρώην στρατόπεδα και οι ανεκμετάλλευτες περιοχές σε αστικά κέντρα θα γίνουν σύγχρονα κέντρα άθλησης και αναψυχής.

Ας αναφέρουμε κάποια σημεία της αρχικής συμφωνίας που υπογράφηκε για τον Παύλο Μελά. Η διαπραγμάτευση για την μοιρασιά του στρατοπέδου έγινε στο Γ' Σώμα στρατού και συμμετείχαν το γενικό επιτελείο στρατού (ΓΕΣ), το ταμείο εθνικής άμυνας (ΤΕΘΑ), η μητρόπολη και ο δήμος Παύλου Μελά με τους κυριότερους άξονες της συμφωνίας να είναι οι εξής:

Παραχώρηση στον δήμο Παύλου Μελά 284 περίπου στρεμμάτων, για 49 χρόνια με την προϋπόθεση ο δήμος να χτίσει στα 53 στρέμματα (προς την πλευρά της Πολίχνης) στρατιωτικές κατοικίες για τους αξιωματικούς. Επιπλέον η συμφωνία προέβλεπε ότι ο στρατός θα παίρνει ένα 10% των κερδών από

κάθε είδους εμπορική δραστηριότητα εντός του πρώην στρατοπέδου. Τέλος, η «Ιερά Μητρόπολη Νεαπόλεως & Σταυρουπόλεως» έβγαине και αυτή ωφελημένη από τη μοιρασιά καθώς της παραχωρούνταν 8 στρέμματα στον περιβάλλοντα χώρο του υπάρχοντος ναού.

Το σχόλιο του στρατού πάνω στην συμφωνία είναι πως τα έσοδα του ΤΕΘΑ θα αυξηθούν προφανώς από την εμπορική χρήση του πρώην στρατοπέδου. Επίσης αναφέρει πως η συμφωνία αυτή σηματοδοτεί τη σύμπραξη βασικών θεσμών της ελληνικής πολιτείας: Στρατός-Εκκλησία-Τοπική αυτοδιοίκηση σε αगाστή συνεργασία, θυμίζοντας άλλες εποχές. Ωστόσο, η συμφωνία αυτή δεν προχώρησε ποτέ, καθώς η γειτονιά και δυνάμεις του κινήματος μπλόκαραν την εφαρμογή της, με κομβικό σημείο τη διάλυση του δημοτικού συμβουλίου στο οποίο θα υπερψηφίζονταν πανηγυρικά.

Οριστική (?) συμφωνία

Τη στιγμή που γράφεται η μπροσούρα ο αγώνας διεκδίκησης του πρώην στρατοπέδου βρίσκεται σε κομβικό σημείο. Το πρώην στρατόπεδο είχε την τιμή να υποδεχτεί και πάλι έναν πρωθυπουργό. Ο Τσίπρας επισκεπτόμενος τον χώρο και βρισκόμενος ανάμεσα σε αυλοκόλακες και ακολούθους του, ανήγγειλε και αυτός, όπως ο Σαμαράς, την «απόδοση του πρώην στρατοπέδου στην τοπική κοινωνία», σε ένα ρεσιτάλ θράσους και υποκρισίας. Από τη μία ο πρωθυπουργός ευχαρίστησε τα κινήματα που ουσιαστικά εμπόδισαν τον αρχικό σχεδιασμό της κυβέρνησής του (sic), από την άλλη η δημοτική αρχή ήταν περιχαρής και συγκινημένη που τελικά δεν πέρασε η προηγούμενη συμφωνία παραχώρησης που προσπάθησαν οι ίδιοι με νύχια και με δόντια να υπερψηφίσουν στο δημοτικό συμβούλιο, το οποίο διαλύθηκε.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το πολιτικό παιχνίδι των δημάρχων που συνδέονται με την περίφημη «απόδοση», του Διαμαντή Παπαδόπουλου και του Δημήτρη Δεμουρτζίδη. Ο Διαμαντής επί των ημερών του υποστήριξε το πλάνο της κυβέρνησης Σαμαρά, ενώ η τότε αντιπολίτευση Δεμουρτζίδη προεκλογικά το κατήγγειλε. Αντίστοιχα, όταν η δημαρχεία πέρασε στα χέρια Δεμουρτζίδη το ίδιο πλάνο που καταγγέλλονταν, χαρακτηρίστηκε αυτόματα ως το πλέον επωφελές. Το φτηνό πολιτικό παιχνίδι όμως είχε και συνέχεια καθώς ο ίδιος δήμαρχος που χαρακτήριζε την πρώτη συμφωνία ως “μονόδρομο και έντιμο συμβιβασμό” και αυτούς που ακύρωσαν το δημοτικό συμβούλιο ως “κάποιους με ιδεοληψίες”, έρχεται μετά από λίγο καιρό να

παρουσιάζει τη βελτιωμένη συμφωνία, ως πρόταση του ίδιου και νίκη του δήμου. Εύκολα διαπιστώνει κάποιος λυιπόν την αξιοπιστία των δημάρχων και τις αγνές τους προθέσεις. Ας δούμε όμως τι προβλέπει η τελική -μέχρι τώρα- σύμβαση παραχώρησης:

Η απόδοση του πρώην στρατοπέδου αφορά πλέον 99 χρόνια και όχι 49, όπως η προηγούμενη συμφωνία. Η σύμβαση μάλιστα αναφέρει ότι μετά την πάροδο αυτού του διαστήματος η τύχη του χώρου θα κριθεί εκ νέου, ανάλογα με τις συνθήκες (δηλαδή τις ανάγκες του στρατού) που θα υπάρχουν τότε. Για αντάλλαγμα, αντί για το κτίσιμο των 50 στρεμμάτων, πλέον ο δήμος οφείλει να παραδώσει 83 έτοιμα διαμερίσματα δικής του ιδιοκτησίας. Το 10% του κέρδους από τις εμπορικές χρήσεις (όχι από κυλικεία καθώς αυτά τα κέρδη τα παίρνει μόνο ο δήμος) ή εκμισθώσεις κτιρίων σε τρίτους γίνεται 5%. Όσον αφορά τις κτιριακές εγκαταστάσεις η συμφωνία αναφέρει πως δεν προβλέπεται χτίσιμο νέων κτιρίων, προβλέπεται όμως η μετατροπή δύο από τα υπάρχοντα σε μουσεία (ποντιακού ελληνισμού και εθνικής αντίστασης), ενώ μένει ανοικτό το παραθυράκι για χτίσιμο «βοηθητικών εγκαταστάσεων», ό,τι κι αν αυτό συνεπάγεται. Τέλος, το μόνο αναλλοίωτο σημείο των δύο τελευταίων συμφωνιών είναι το φιλέτο των 8 στρεμμάτων το οποίο παρέμεινε δωρεά υπέρ θεού και παπαδαριού, τουτέστιν κατοχυρώθηκε στη μητρόπολη.

Με μια πρώτη ανάγνωση διαπιστώνουμε ότι η τελευταία σύμβαση μπορεί να φαντάζει πιο επωφελής από την προηγούμενη. Ο στρατός δεν παίρνει ολοκληρωτικά πόδι αλλά η κυριότητά του στο χώρο μειώνεται αισθητά και πλέον δεν έχει τη δυνατότητα να χτίσει όπως αρχικά επιθυμούσε ένα μεγάλο τμήμα του πάρκου. Ωστόσο, με βάση και τη νέα συμφωνία εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στο πρώην στρατόπεδο. Καταρχάς ο χώρος του πρώην στρατοπέδου «παραχωρείται» όχι για πάντα, αλλά για 99 χρόνια. Είναι φανερό ότι ο στρατός ΑΕ βλέπει τη «μεγάλη εικόνα» στις μπίζνες του καθώς μετά από 100 χρόνια γίνεται και πάλι ο κυρίαρχος των 356 στρεμμάτων, έχοντας το δικαίωμα να ζητήσει νέα ανταλλάγματα ή να «αξιοποιήσει» το χώρο κατά το δοκούν.

Επιπλέον το γεγονός ότι ο στρατός παίρνει 83 έτοιμα διαμερίσματα του δήμου, αναιρεί την ίδια την έννοια της «παραχώρησης». Ουσιαστικά δεν πρόκειται για καμία παραχώρηση του «καλού στρατού» αλλά για μια ανταλλαγή σε είδος και μάλιστα προκλητική, αναλογιζόμενοι τα προνόμια των στρατιωτικών σε συνθήκες έντονου στεγαστικού προβλήματος, εξώσεων, πλειστηριασμών, αυξανόμενου αριθμού αστέγων. Την στιγμή που μετανάστες

στοιβάζονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και εκκενώνονται καταλήψεις αγώνα και στέγης (κατάληψη ορφανοτροφείου, βίλας Ζωγράφου κ.α.) οι στρατιωτικοί αποδεικνύονται για άλλη μια φορά μια κατεξοχήν ευνοημένη κοινωνική ομάδα που έχει δικαίωμα στη στέγη περισσότερο από κάποιους άλλους κι ας μην το έχει το ίδιο ανάγκη.

Ένα από τα πλέον σκοτεινά σημεία της νέας συμφωνίας είναι οι επιχειρηματικές και εμπορικές δραστηριότητες που φαίνεται να εισάγονται από την πίσω πόρτα. Παρά τις διαβεβαιώσεις και τις μεγαλοστομίες ότι «το πάρκο θα είναι προσβάσιμο σε όλους, χωρίς επιχειρήσεις και τσιμέντο», η ίδια η συμφωνία και οι όροι της μας προδιαθέτουν μάλλον για το αντίθετο. Αρχικά είναι πρακτικά αδύνατο ο δήμος να μπορέσει να υλοποιήσει το σχέδιο του για ανάπλαση και να τηρήσει τα χρονοδιαγράμματα του στρατού, έχοντας στη διάθεσή του μόνο κονδύλια του ΕΣΠΑ (ποσό που δεν ξεπερνάει τα 10 εκατομμύρια). Επομένως, είναι φανερό ότι θα χρειαστούν νέα κεφάλαια τα οποία θα επενδυθούν «καταλλήλως» προς όφελος του επιχειρηματία. Αυτό όμως, προς το παρόν, αποτελεί απλώς μια εύλογη υπόθεση. Η ίδια η σύμβαση παραχώρησης όμως προβλέπει για τον στρατό ένα 5% επί των κερδών, τα οποία δεν θα είναι από κυλκεία, άρα από κάπου θα πρέπει να προέρχονται. Βλέπουμε λοιπόν ότι το επιχειρηματικό πλάνο βρίσκεται εξ αρχής στις βλέψεις στρατού και δήμου πράγμα που σημαίνει ότι αργά ή γρήγορα αυτές οι προθέσεις θα αρχίσουν να υλοποιούνται. Τέλος, όσον αφορά τα κτίρια και το χτίσιμο νέων εγκαταστάσεων είναι ένα ζήτημα αλληλένδετο με τα επιχειρηματικά πλάνα. Η σύμβαση αναφέρει ότι δεν θα χτιστούν νέα κτίρια παρά μόνο «βοηθητικές εγκαταστάσεις», οι οποίες θα εξυπηρετούν τις προβλεπόμενες χρήσεις του πάρκου. Είναι φανερό ότι υπάρχει ένα ορθάνοιχτο παραθυράκι ερμηνείας των «βοηθητικών εγκαταστάσεων», τόσο σχετικά με την φύση και έκτασή τους, όσο και με τη χρήση και αξιοποίησή τους.

Αυτή λοιπόν είναι η τωρινή φάση του αγώνα για την διεκδίκηση του πρώην στρατοπέδου. Είναι γεγονός ότι οι νέες εξελίξεις διαφοροποιούν κάπως τους συσχετισμούς και τους ρόλους δήμου-στρατού εντός του πρώην στρατοπέδου και παγιώνουν τη θέση της εκκλησίας. Ωστόσο, διαπιστώνουμε ότι παρά τις εξαγγελίες και το άνωθεν πανηγυρικό κλίμα παραμένουν τα πραγματικά επίδικα και οι ουσιαστικές διεκδικήσεις για την υπεράσπιση του πάρκου, όπως έχουν αποκρυσταλλωθεί στη διάρκεια του αγώνα των κατοίκων.

3.4 ΣΤΡΑΤΟΣ-ΔΗΜΟΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΙΕΡΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

Δημοτική αρχή-θεσμική διαχείριση

Η σχέση μας ως συνέλευση με εκάστοτε δημοτικούς φορείς και παρατάξεις ήταν ανέκαθεν εκ διαμέτρου αντίθετη και εχθρική. Δεν εμπιστευόμαστε καμία δημοτική αρχή, ούτε το μοντέλο της ανάθεσης των κοινωνικών ζητημάτων στους “ειδικούς”. Σίγουρα η ανάθεση αποτελεί μέρος του προβλήματος και όχι τη λύση. Κανένας δημοτικός άρχοντας δεν μπορεί να γνωρίζει καλύτερα τις ανάγκες μας από εμάς τους ίδιους. Εμείς είμαστε οι μόνοι υπεύθυνοι για να ορίσουμε αυτές τις ανάγκες και να τις πραγματώσουμε μέσα από συλλογικές διαδικασίες, όπου όλοι και όλες είμαστε ίσοι χωρίς να περιμένουμε τίποτα από κανένα θεσμικό μεσσία.

Ας δούμε λοιπόν τον παραπάνω συλλογισμό, πιο ειδικά, στο χώρο του πρώην στρατοπέδου Παύλου Μελά. Υπάρχει περίπτωση να γνωρίζει καλύτερα η δημοτική αρχή τις ανάγκες που εξυπηρετεί το πρώην στρατόπεδο από τον ίδιο τον κόσμο που το χρησιμοποιεί στην καθημερινότητα του; Από τη βόλτα με το σκύλο, τον περίπατο, τα παιχνίδια των μεταναστών, μέχρι τις αυτοοργανωμένες εκδηλώσεις και τις συλλογικές κουζίνες, η κοινωνική πραγματικότητα μέσα στο συγκεκριμένο χώρο διαμορφώνεται από τον ίδιο τον κόσμο που δρα εκεί. Πάντα σε αυτό το σημείο υπάρχει ένα άλμα λογικής που λέει ότι η δημοτική αρχή έρχεται να προασπίσει τα συμφέροντα των κατοίκων.

Σε ένα δήμο, ο οποίος διαχειρίζεται τα δημοτικά τέλη που εισπράττει, για να δημιουργεί χωματερές μέσα στους εναπομείναντες χώρους πρασίνου στις δυτικές συνοικίες. Ο δήμος που τόσα χρόνια αφήνει επίτηδες τα κτήρια και το χώρο να ρημάζει, έρχεται σε δεύτερο χρόνο, όταν οι συνθήκες ωριμάζουν, να καρπωθεί πολιτική υπεραξία. Ο δήμος που κλείνει το μάτι σε εμπορικές δραστηριότητες με το επιχείρημα της δημιουργίας θέσεων εργασίας, θέλοντας προφανώς να το εκμεταλλευτεί πολιτικά. Βλέπει λοιπόν το φυσικό χώρο του πρώην στρατοπέδου ως μία ευκαιρία για κέρδος και τιμεντοποίηση. Κι όπως παρατηρούμε η κομματική προέλευση δεν παίζει κανένα ρόλο, ο παρανομαστής παραμένει κοινός.

Ο ίδιος δήμος που “χαρίζει” σπίτια στους στρατιωτικούς, είτε μέσα στο χώρο του πρώην στρατοπέδου, είτε αλλού. Την ίδια ώρα δηλαδή που υπάρχουν άστεγοι, μετανάστες, άνθρωποι που χάνουν τα σπίτια τους από τις μαφίες των τραπεζών, ο δήμος επιλέγει να δίνει κατοικίες σε μια από τις πιο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες.

Τα επιχειρήματα που αναφέρουμε παραπάνω εξηγούν ακριβώς το λόγο για τον οποίο δεν πιστεύουμε σε καμία θεσμική λύση. Ο αγώνας θα πρέπει να είναι καθημερινός και αδιαμεσολάβητος, από τους ίδιους τους κατοίκους, μία κατεύθυνση η οποία εξασφαλίζει ότι η υπόθεση αυτή στηρίζεται στα χέρια τους και σε κανένα άλλο παράγοντα. Στον συγκεκριμένο χώρο δεν χωράνε λογικές αντιτίμου, εμπορευματοποίησης και κέρδους. Αποτέλεσμα των παραπάνω πρακτικών είναι ο αποκλεισμός των οικονομικά αδύναμων, μετατρέποντας την πρόσβαση από ελεύθερη σε υπό όρους.

Σε αντίθεση με τη κυρίαρχη λογική της ανάθεσης και της εκπροσώπησης, εμείς δεν υποσχόμαστε καμία λύση σε κανέναν. Υπερασπιζόμαστε σαν συλλογική διαδικασία τη συνέλευση, όπου όλοι και όλες συμμετέχουν ισότιμα στις αποφάσεις. Μέσα από αυτή τη διαδικασία τα άτομα πραγματώνουν τις ανάγκες τους σύμφωνα με τις συνθήκες που ορίζουν τα ίδια. Η ανάθεση στους ειδικούς και η παθητικότητα, η συμμετοχή ανά 4 χρόνια σε μια διαδικασία εκλογής αντιπροσώπων, είναι εκ των πραγμάτων αντίθετη με το πώς νοηματοδοτούμε εμείς την συμμετοχή και την ενεργό δράση για την οργάνωση των ζώων μας.

Στρατός

Από την εγκαθίδρυση του ελληνικού αστικού κράτους το 1830 και μετά, ο ρόλος του στρατού ήταν ιδιαίτερα κομβικός για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της εγχώριας άρχουσας τάξης, αλλά και των διεθνών συμμάχων της. Καμία κυβέρνηση (βασιλική, μοναρχική, φασιστική ή δημοκρατική) δεν μπόρεσε να σταθεί δίχως τη στήριξη ή έστω την ανοχή του στρατού. Επεκτατικοί πόλεμοι (βλέπε εκστρατεία στην Μικρά Ασία), πραξικοπήματα, καθοριστικές επεμβάσεις σε πολιτικές αποφάσεις, συμμετοχή σε συρράξεις εκτός συνόρων (Ουκρανία 1919, Κορέα 1950, Κόσσοβο 1999) και φυσικά άγρια καταστολή κάθε αντίδρασης των καταπιεσμένων στο εσωτερικό της χώρας, δηλαδή κατάπιξη στο αίμα σημαντικών κοινωνικών και ταξικών αγώνων (απεργιακοί

αγώνες σε Λαύριο, Σέριφο, Καλαμάτα και αλλού), φιγουράρουν στο «βιογραφικό» του ελληνικού στρατού.

Η ένταξη της Ελλάδας στο NATO το 1952, σήμανε μία σημαντική εξέλιξη για το πολιτικό σκηνικό της χώρας, αφού αυτή η συμφωνία επισημοποιεί την είσοδο της Ελλάδας στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό φέρνει την χώρα σε μια θέση συνεργασίας με τα καπιταλιστικά δυτικά κράτη – μέλη, όχι μόνο για στρατιωτικά θέματα αλλά και στον τομέα της οικονομίας. Η Ελλάδα στηρίζει την πολεμική βιομηχανία με υπέρογκα εξοπλιστικά προγράμματα, τελείως αναντίστοιχα του ΑΕΠ της, κάτι που στηρίζεται ιδεολογικά από την προπαγάνδα σχετικά με τον συνεχή "κίνδυνο" που διατρέχουν τα ελληνικά εδάφη από την γείτονα χώρα Τουρκία, ενώ ακόμα και σήμερα παρά την κρίση συνεχίζει να ξοδεύει σε αμυντικές δαπάνες ποσά πολύ μεγαλύτερα από άλλα κράτη μέλη.

Και φυσικά δεν μπορούμε να ξεχάσουμε όλες αυτές τις μίζες εκατομμυρίων που έφτασαν στα χέρια πολλών προσώπων της πολιτικής ζωής λόγω των εξοπλιστικών τις τελευταίες δεκαετίες. Παράλληλα προσφέρει τα στρατόπεδά της απλόχερα για την δημιουργία νατοϊκών βάσεων, στρατηγικών σημείων για μια σειρά «ειρηνευτικών» αποστολών, όπως στον Περσικό Κόλπο, επανδρώνοντας τες και με ανθρώπινο δυναμικό. Άλλωστε η στρατηγικά πολύτιμη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας ήταν αυτό που της έδωσε και το εισιτήριο εισόδου στο NATO.

Ακολουθώντας το παράδειγμα των κρατών της ανεπτυγμένης καπιταλιστικά δύσης βλέπουμε από την δεκαετία του '90 την σταδιακή προσπάθεια για μετατροπή του κληρωτού σε επαγγελματικό στρατό. Το ελληνικό κράτος και κεφάλαιο προσπαθεί να ανταπεξέλθει με επιτυχία στις νέες συνθήκες πολέμου και στα νέα γεωπολιτικά δεδομένα που διαμορφώνονται στην ευρύτερη περιοχή, με την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και με το αμοιβαίο άνοιγμα των συνόρων Ελλάδας-Αλβανίας. Έτσι προσπαθεί να γίνει πιο ευέλικτος και πειθαρχημένος. Να θυμίσουμε βέβαια πως η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι μία από τις πολύ λίγες χώρες στην Ευρώπη όπου υπάρχει ακόμα υποχρεωτική θητεία. Παράλληλα με αυτή την συνθήκη, αρχίζουν να περιέρχονται σε αχρηστία πολλά στρατόπεδα ανά την Ελλάδα, με την βαθμιαία εγκατάλειψή τους. Χαρακτηριστικό του μεγέθους αυτής της εξέλιξης είναι ότι μόνο μέσα στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης υπάρχουν 11 ανενεργά στρατόπεδα, το καθένα βέβαια με διαφορετική τύχη.

Από την άλλη, γύρω από τον στρατό έχει δημιουργηθεί εδώ και χρόνια μια μη πολεμική καπιταλιστική αγορά, με απλήρωτη εργασία που καλούνται να διεκπεραιώσουν οι κληρωτοί (και βέβαια με όλα αυτά τα εξαχίλιαρα που επιβάλλει το στρατοδικείο ως πρόστιμο στους ολικούς αρνητές στρατεύσης), ανάμειξη ιδιωτικών επιχειρήσεων με υποστηρικτικό χαρακτήρα (ΚΨΜ, καθαρισμός, σίτιση και άλλα), συνεργασία με πανεπιστήμια για στρατιωτικά ερευνητικά προγράμματα, συμμετοχή ως εργατικό δυναμικό και προσωπικό εποπτείας σε στρατόπεδα συγκέντρωσης των μεταναστών, ενώ διαφόρων ειδών ελληνικές εταιρίες έχουν προσθέσει εδώ και χρόνια στο πελατολόγιο τους τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις. Ουσιαστικά αντικρίζουμε ένα σπάσιμο του κρατικού μονοπωλίου της διασφάλισης της εθνικής άμυνας για χάρη της μεγιστοποίησης των κερδών προς πάσα κατεύθυνση.

Τα τελευταία χρόνια μάλιστα βλέπουμε να ανοίγεται ένας νέος κλάδος κερδοφορίας από τον στρατό, η μίσθωση της ακίνητης περιουσίας της real estate. Στο πνεύμα των γενικότερων ιδιωτικοποιήσεων – ξεπουλημάτων στους καιρούς της κρίσης ο στρατός αναλαμβάνει τον ρόλο του μεσίτη και μέσω του ΥΠΑΑΠΕΔ (υπηρεσία αξιοποίησης ακίνητης περιουσίας ενόπλων δυνάμεων) προσπαθεί να μισθώσει ακίνητα, αεροδρόμια, πρώην στρατόπεδα, όπως είναι το παράδειγμα του Παύλου Μελά, με όρους φυσικά ευνοϊκούς για τα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων. «Η συνολική περιουσία των Ενόπλων Δυνάμεων έχει εκτιμηθεί περίπου στα 34 δισ. ευρώ και από αυτά περίπου 15 δισ. είναι η περιουσία, η οποία με σωστό προγραμματισμό μπορεί να φέρει έσοδα με απόδοση από 5% έως 10% ετησίως αναλόγως του επιχειρησιακού πλάνου», αποφαινεται με υπερηφάνεια ο πρόεδρος του ΥΠΑΑΠΕΔ. Επιχειρησιακό πλάνο που περικλείει την κατασκευή νέων στρατιωτικών οικισμών σε όλη την χώρα, άλλο ένα φιλόδοξο σχέδιο για τα συμφέροντα του στρατού.

Ο στρατός στο άστυ

Όπως προαναφέρθηκε, στα πλαίσια του κοινωνικού ελέγχου, ο στρατός παίρνει ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση των «εσωτερικών απειλών» στο όνομα της «καταπολέμησης της τρομοκρατίας». Από το 2001 και μετά βλέπουμε μια στροφή των στρατηγικών αντιλήψεων του ΝΑΤΟ, το οποίο προφανώς αγγίζει και την ελληνική πραγματικότητα. Έτσι εισάγεται νομοθετικό πλαίσιο που προβλέπει την δράση του στρατού στο εσωτερικό των πόλεων, όταν οι συνθήκες το απαιτούν -αντιμετώπιση ταραχών, εξεγέρσεων-. Παράλληλα δι-

άφορες στρατιωτικές ασκήσεις πραγματοποιούνται σε στρατόπεδα ανά την Ελλάδα με θέματα όπως η αντιμετώπιση διαδηλωτών. Και σιγά-σιγά έρχονται οι προφάσεις για την εμφάνισή του στο αστικό πεδίο: Ολυμπιακοί Αγώνες, η «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης» τον Δεκέμβρη του 2008. Στόχος πάντα: η καταστολή πιθανών ταραχών από πάσης φύσεως εσωτερικούς εχθρούς και η σταθερή παρουσία του στην καθημερινότητα των πόλεων σε «ειρηνικές» και «δημοκρατικές» περιόδους.

Βασικό κομμάτι όμως αυτής της νέας πραγματικότητας είναι και η κατασκευή των συνειδήσεων πάνω στον φόβο και την ανασφάλεια. Η εικόνα του πολέμου γίνεται οικεία μέσα από τα δελτία ειδήσεων. Οι άνθρωποι μπορούν να παρακολουθούν το θέατρο επιχειρήσεων από το σπίτι τους (και τελευταία να κάνουν like ή dislike στις βόμβες ή χαβαλέ σε πραγματικό χρόνο μέσω του υπολογιστή τους). Στην επιβολή της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, ο πιο φονικός μηχανισμός των αφεντικών διασφαλίζει την καπιταλιστική κυριαρχία μέσω του εθνικισμού και της εξοικείωσης με την εικόνα του θανάτου. Η στρατιωτικοποίηση εδραιώνεται καθημερινά στον αστικό χώρο και σταδιακά εντυπώνεται στις συνειδήσεις.

Εκκλησία: το κράτος εν κράτει και οι κηφίνες του

Από την ίδρυση του ελληνικού έθνους-κράτους η εκκλησία παραμένει ο κατεξοχήν θεσμός, ο οποίος έχει αμύθητη περιουσία που αποτελείται από δισεκατομμύρια ευρώ σε τραπεζικούς λογαριασμούς και ομόλογα, χιλιάδες κτήρια σε πόλεις και χωριά, και χιλιάδες στρέμματα γης. Ενώ ο φόρος σε είδη βασικών αναγκών επιβίωσης αυξάνεται συνεχώς, η εκκλησία Α.Ε. δεν φορολογείται από το κράτος ούτε στο ελάχιστο. Οι παντός τύπου ρασοφόροι υπαγόμενοι σε αυτό τον θεσμό, με αυτή την τεράστια περιουσία, πληρώνονται μηνιαίως από το κράτος ως δημόσιοι υπάλληλοι.

Αγαπάτε «Έλληνες»...

Ένα στοιχείο που φέρει διαχρονικά ο θεσμός της εκκλησίας είναι ότι ανεξαρτήτως πολιτεύματος, είτε αυτό ήταν βασιλεία, είτε δικτατορία, είτε κοινοβουλευτική δημοκρατία, φροντίζει να πηγαίνει χέρι-χέρι με την εξουσία.

Επίσης μακρά και πλούσια είναι η ιστορία δεσμών της εκκλησίας με τον φασισμό και τον ρατσισμό. Ιστορικά παραδείγματα αποτελούν η Ισπανική

Επανάσταση το 1936, όπου οι παπάδες πήραν το μέρος του πραξικοπηματία και φασίστα σύμμαχο των ναζί Φράνκο, πολεμώντας μέσα από τις φασιστικές γραμμές του, όπως και η ξεκάθαρη στήριξη της ελληνικής εκκλησίας στην χούντα των συνταγματαρχών την περίοδο 1967-1974. Σήμερα σε περίοδο «δημοκρατίας» συνεχίζουν να εξαπολύουν ρατσιστικό και ξενοφοβικό λόγο. Δεν είναι εξάλλου λίγες οι φορές που πρωταγωνιστούν, με δηλώσεις ή με συμμετοχή σε διάφορων ειδών φασιστικές μαζώξεις.

Εδώ θέλουμε να είμαστε ξεκάθαροι. Θεωρούμε πως υπάρχουν και εκφράζονται ως τέτοιοι γιατί ξέρουν ότι μόνο υπό την «ομπρέλα της εθνικής συνείδησης και της χριστιανικής ηθικής» μπορούν να συντηρούν τα προνόμια τους και τον πλούτο τους. Με το σύνθημα «είμαστε όλοι Έλληνες χριστιανοί» συνεχίζουν να εξασφαλίζουν τα συμφέροντά τους θεωρώντας ότι θα συνεχίσουν να περνάνε άνετοι ανάμεσά μας.

Ταυτόχρονα στρέφονται ενάντια σε ό,τι πάει να οργανωθεί στην βάση της έμπρακτης αλληλεγγύης. Ίσως δεν υπάρχει πιο εύστοχο παράδειγμα από την κατάληψη του Ορφανοτροφείου στην Άνω Τούμπα. Το κτήριο, το οποίο άνηκε στην εκκλησία ανακαταλήφθηκε από αλληλέγγυους τον Δεκέμβρη του 2015, και στην συνέχεια οργανώθηκε ως αυτοδιαχειριζόμενη δομή στέγασης μεταναστών, ενάντια στην λογική των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Και ενώ η εκκλησία πρότασε το επιχείρημα ότι ήθελε να δημιουργήσει ένα ίδρυμα χρόνιων πασχόντων, πέτυχε με την συνεισφορά του κράτους την εκκένωση και μάλιστα την άμεση κατεδάφιση του με όλα τα υπάρχοντα (ρούχα, φάρμακα, είδη θέρμανσης, κλπ). Ήδη ένα χρόνο μετά το οικόπεδο παραμένει ένας χώρος γεμάτος από μπάζα, αποδεικνύοντας έτσι ξεκάθαρα τις εχθρικές της θέσεις ενάντια σε οποιοδήποτε αγώνα που προσπαθεί να δημιουργήσει ρήγματα στο κυρίαρχο.

Η εκκλησία και το στρατόπεδο του Παύλου Μελά

Η απληστία και η όρεξη για ακόμη μεγαλύτερη περιουσία και κέρδη από μεριάς εκκλησίας, αποτυπώνεται και στο πρώην στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Από την ημέρα που ξεκίνησε η συζήτηση για την απόδοση του πρώην στρατοπέδου, η εκκλησία Α.Ε. έτρεξε πρώτη να διεκδικήσει στρέμματα γύρω από τον ναό της, στην γωνία της Λαγκαδά με Δαβάκη. Μέσα από τα χρόνια και όσο προχωρούσε η συζήτηση, σε κάθε νέο πλάνο απόδοσης εκείνη αύξανε τον αριθμό στρεμμάτων που διαπραγματευόταν. Στην αρχή 1, μετά 2, μετά

4, φτάνοντας την σήμερα να διεκδικεί 8 ολόκληρα στρέμματα. Η νέα συμφωνία που ανακοινώθηκε από την κυβέρνηση και την δημοτική αρχή, δίνει στην ουσία το δικαίωμα στην Μητρόπολη να κατοχυρώσει και νομικά την έκταση αυτή.

Ο μητροπολίτης Βαρνάβας και οι παρατρεχάμενοι του όμως, έχουν περιφράξει εδώ και λίγους μήνες ήδη την έκταση. Προχώρησαν στο στήσιμο ενός φράχτη με συρματοπλέγμα, ενέργεια που έγινε για να επιβάλουν την παρουσία τους και να εξασφαλίσουν την έκταση αυτή ως ιδιοκτησία της μητρόπολης.

Έτσι, εδώ και λίγο καιρό κομμάτι του πάρκου έχει μετατραπεί από ένα ελεύθερα προσβάσιμο χώρο σε ένα προαύλιο εκκλησίας, ένα τσιφλίκι στο οποίο πρόσβαση έχουν μόνο όσοι ακουμπάνε τα λεφτά τους στον παπά μέσα από βαφτίσια και γάμους. Έτσι, μετατρέπεται σε «μαγαζί γωνία» και μπιζνα για τις τσέπες των ρασοφόρων.

3.5 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ

Η ιστορική μνήμη ως εργαλείο των από τα κάτω

Απέναντι στην συνεχή δολοφονία της ιστορικής μνήμης από την εξουσία, εμείς προτάσσουμε ένα διαφορετικό τρόπο ανάγνωσής της. Αυτόν της συλλογικής ανάδειξής της και ειδικά στα σημεία εκείνα στα οποία οι καταπιεσμένοι ήρθαν σε ανοιχτή σύγκρουση με τις εκάστοτε εξουσίες. Μέσα από αυτήν την οπτική, η ιστορική μνήμη γίνεται όχι μόνο τρόπος ερμηνείας, αλλά και εργαλείο του κάθε εξεγερμένου κομματιού της κοινωνίας που λειτουργεί σαν αγκάθι στην εντεινόμενη επίθεση του κυρίαρχου. Θεωρούμε δηλαδή ότι η ιστορική μνήμη, για να μετατραπεί σε μία ριζοσπαστική και ζωντανή έννοια, πρέπει σημεία της όπως αυτά που έρχονται σε πλήρη ρήξη με την εθνική συνείδηση, την ιεραρχία, ή που αφορούν τον πόλεμο ενάντια στον φασισμό, να αναδειχθούν ως σημεία έμπνευσης των υποκειμένων μέσα από μαχητικούς, αδιαμεσολάβητους και αυτοοργανωμένους αγώνες.

Από τότε που υψώθηκαν οι πρώτοι φράκτες για τη δημιουργία του στρατοπέδου Παύλου Μελά επί τουρκοκρατίας, μέχρι και την τυπική τουλάχιστον αποχώρηση του στρατού πριν από λίγα χρόνια, ο αχανής αυτός χώρος πρωταγωνιστεί σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, πως διασχίζοντας την οδό Λαγκαδά από το κέντρο με κατεύθυνση προς τα δυτικά, μέσα σε λίγες εκατοντάδες μέτρα βρίσκονται τα συμμαχικά νεκροταφεία, η νεκρόπολη που άφησε πίσω του ο Α΄ παγκόσμιος πόλεμος, και στη συνέχεια το πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά, χώρος φυλάκισης και εκτέλεσης αντιστασιακών στο Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Και με τι άλλο θα μπορούσε να είναι συνηφασμένος ένας χώρος κατειλημμένος για ένα αιώνα από τον στρατό; Μόνο με φράκτες, φυλακίσεις και θανάτους. Βέβαια οι φυλακίσεις δεν σταμάτησαν στο Β΄ παγκόσμιο πόλεμο αλλά συνεχίστηκαν μέχρι και πρόσφατα, τη δεκαετία του '90, όταν η ελληνική δημοκρατία φυλάκιζε μέσα στο πρώην στρατόπεδο αντιρρησίες συνείδησης και αρνητές στράτευσης. Για όσους διαμαρτύρονται πως «δεν υπάρχει κράτος», αυτή ίσως είναι μια καλή

Ηλίας Μεταλλίδης (1925-2017). Γεννημένος στην Ξηρόβρυση του νομού Κιλκίς, έγινε μέλος του ΚΚΕ και της ΕΠΟΝ το 1943. Στη διάρκεια της κατοχής είχε έντονη δράση στο απελευθερωτικό κίνημα. Κρατήθηκε στις φυλακές Παύλου Μελά, όπου και βασανίστηκε από τους ναζί, αλλά κατάφερε να δραπετεύσει. Συνέχισε την επαναστατική του δράση εντασσόμενος στον ΕΛΑΣ και αργότερα στον ΔΣΕ. Το 2017 σε εκδήλωση της Ανοιχτής Συνέλευσης επέστρεψε για πρώτη φορά έπειτα από την απόδραση του στο πρώην στρατόπεδο Π. Μελά. Μπαίνοντας στο κτίριο που φυλακίστηκε, φανερά συγκινημένος, αναφώνησε: «Σπίτι μου, σπιτάκι μου». Λίγους μήνες μετά απεβίωσε.

απόδειξη πως και κράτος υπάρχει αλλά έχει και συνέχεια, ασχέτως πολιτεύματος.

Αυτή την ιστορία προσπαθούν να σβήσουν όσοι ευαγγελίζονται εμπορικά κέντρα και αποστειρωμένους χώρους μέσα στου Παύλου Μελά. Ρίχνοντας τα κάγκελα που χώριζαν για τόσα χρόνια τις γειτονιές μας, προσπαθούν να σηκώσουν νέα, πιο προσιτά, πιο εξευγενισμένα κάγκελα, αυτά της κατανάλωσης και της αλλοτρίωσης.

Τη σημασία της ιστορικής μνήμης τη γνωρίζει πολύ καλά το κράτος. Διόλου τυχαία κανείς δεν θυμάται πλέον το Ζέιτενλικ ή τον προσφυγικό καταυλισμό Λεμπέτ, αλλά όλοι γνωρίζουν τη Σταυρούπολη και το στρατόπεδο Παύλου Μελά (προσφάτως και καλλικρατικός δήμος...). Η επίσημη ιστορική μνήμη δεν χωράει ούτε την περίοδο της τουρκοκρατίας, ούτε την παρουσία στην περιοχή άλλων θρησκευμάτων και εθνοτήτων πέρα των ελλήνων. Χωράει μόνο εθνοσωτήρες και θρησκευτικούς ηγέτες. Κάτω από αυτό το πρίσμα διόλου άσχετος δεν είναι ο συμβολισμός της συμφωνίας παραχώρησης. Στρατός-δήμος-εκκλησία...

Όμως γιατί αυτές οι «μαρτυρίες του παρελθόντος» θα πρέπει να προστατευτούν;

Ή πολύ απλά διότι πιστεύουμε πως η επιλεκτική μνήμη ενός λαού, που ισοδυναμεί με έλλειψη μνήμης, εμποδίζει αυτό το λαό να μάθει τα λάθη του παρελθόντος, να ερμηνεύσει το παρόν και φυσικά να δράσει. Αυτό έγινε πιο φανερό από ποτέ με την άνοδο της ακροδεξιάς και της ιδεολογίας της, δηλαδή το ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία. Η ιστορική μνήμη αποτελεί ένα εργαλείο αλλά φυσικά όχι πανάκεια. Δεν αρκεί η μνήμη για να πολεμήσεις το τέρας του φασισμού. Αυτό φάνηκε ακόμη και σε μαρτυρικά χωριά, όπου ενώ η μνήμη από τις θηριωδίες των ναζί είναι δεδομένη, υπήρχαν περιπτώσεις εκλογικής στήριξης σε φασιστικό μόρφωμα.

Η ιστορική μνήμη λοιπόν γράφεται και ξαναγράφεται ανάλογα με τους συσχετισμούς που επικρατούν μέσα στην κοινωνία. Πέρα από μουσεία και μνημεία η σημασία της ιστορικής μνήμης στο σήμερα, όπως μας δείχνει το παράδειγμα του πρώην στρατοπέδου, απορρέει από τον αγώνα όσων αντιστάθηκαν στη μπότα του ναζισμού, στον εγχώριο φασισμό, στον εξαναγκασμό της υποχρεωτικής στράτευσης, και περνώντας στο σήμερα ενάντια στην επέλαση του κεφαλαίου και στην εμπορευματοποίηση.

*Η σφαγή της Ξηρόβρυσης Κιλκίς (1946)

Το Νοέμβριο του 1946 λαμβάνει χώρα μία από τις περισσότερες άγνωστες σφαγές άμαχου πληθυσμού στον ελληνικό χώρο, η οποία μάλιστα δεν είναι επίσημα αναγνωρισμένη. Η Ξηρόβρυση Κιλκίς, ένα χωριό 465 κατοίκων, στην πλειονότητα τους Πόντιοι πρόσφυγες και αριστεροί, βρέθηκε στο στόχαστρο ελληνικών παραστρατιωτικών οργανώσεων, εξαιτίας της πολιτικής ταυτότητας πολλών από τους κατοίκους της και της ενεργής τους συμμετοχής στην αντίσταση και στο αντάρτικο.

Στις 20 Νοεμβρίου λοιπόν, παραστρατιωτικοί εισέβαλαν στην Ξηρόβρυση και αφού μπλόκαραν τις δύο βασικές εξόδους του χωριού, επιδόθηκαν σε ένα πολύωρο όργιο δολοφονιών και καταστροφών. Έκαψαν πάνω από 100 σπίτια, σκότωσαν 47 αμάχους, στην πλειοψηφία τους γυναίκες και παιδιά και τραυμάτισαν πολλούς ακόμη. Η Χωροφυλακή του Κιλκίς, ενώ επιβεβαιωμένα είχε πληροφορηθεί την επικείμενη επίθεση, φυσικά δεν έπραξε τίποτα συγκαλύπτοντας πλήρως το έγκλημα.

Το «ιδιαιτέρως» χαρακτηριστικό της σφαγής στην Ξηρόβρυση είναι ότι οι θύτες της θηριωδίας ήταν αποκλειστικά Έλληνες ταγματασφαλίτες. Είναι βέβαια γνωστό ότι φιλοναζιστικά ελληνικά αποσπάσματα συμμετείχαν σε όλες σχεδόν τις σφαγές της περιόδου επικουρούμενα τους Γερμανούς ναζί. Στην Ξηρόβρυση όμως η πρωτοβουλία και η εκτέλεση της σφαγής αφορούσε αποκλειστικά και μόνο Έλληνες φασίστες και την τοπική χωροφυλακή. Αυτό το χαρακτηριστικό λοιπόν είναι που έκανε το ελληνικό κράτος να θέλει να ξεχαστεί αυτό το «ατυχές» γεγονός, μην αναγνωρίζοντας ακόμη και σήμερα την σφαγή παρά την επίμονη προσπάθεια των κατοίκων. Άλλωστε μην ξεχνάμε ότι ο κορμός του ελληνικού κράτους αλλά και τα μεγάλα τζάκια του σήμερα αποτελούν ιστορικά τους συνεχιστές των νικητών, δηλαδή των συνεργατών των ναζί, των μαυραγοριτών και των δοσίλογων. Υπάρχει μάλιστα και μια μερίδα του εθνικού αυτού κορμού που δεν διστάζει, άλλοτε φανερά και άλλοτε συγκαλυμμένα, όχι απλώς να εκφράζει τον θαυμασμό του για τον ναζισμό, αλλά και να προσπαθεί -ανεπιτυχώς μέχρι τώρα- να επιβάλλει τις πρακτικές του.

Η ιστορική μνήμη δεν αποτελεί σελίδες ενός σκονισμένου βιβλίου ούτε μια στείρα αφήγηση του παρελθόντος. Η ιστορική μνήμη είναι τρόπος να αναλύσουμε το σήμερα αλλά και όπλο απέναντι σε κάθε επίδοξο φασίστα.

3.6 ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ: ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΑΝΑΣΣΕΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Σε όλη την συζήτηση γύρω από την διεκδίκηση του πρώην στρατοπέδου δεν θα μπορούσε να λείπει και το επιχείρημα περί πρασίνου. Είναι προφανές ότι το κεφάλαιο δεν χρειάζεται ούτε πάρκα, ούτε δέντρα μέσα στον αστικό ιστό για να αναπαραχθεί και να κερδοφορήσει. Χώροι πρασίνου απαλλαγμένοι από κάθε εμπορευματική δραστηριότητα υπάρχουν ελάχιστα στις πόλεις και όταν αυτοί εμφανιστούν χαρακτηρίζονται ως «αστικά κενά».

Η αστικοποίηση του ελληνικού πληθυσμού σε συνδυασμό με το καθεστώς της αντιπαροχής και την άκρατη ανοικοδόμηση των πόλεων, έχει οδηγήσει στην δημιουργία τσιμεντοπόλεων, σύγχρονων φυλακών, που εξυπηρετούν τις ανάγκες στέγασης του εργατικού δυναμικού. Αφού έχει επικρατήσει η καθυπόταξη όλων των τομέων της ανθρώπινης ζωής στην οικονομική σφαίρα, αυτό το γεγονός δεν θα μπορούσε να μην αντικατοπτρίζεται και στις συνθήκες επιβίωσης. Όσο πιο πολλούς καταπιεσμένους στεγάζει μια γειτονιά, τόσο περισσότερο μοιάζει με σύγχρονα γκέτο.

Αυτή η περιγραφή ταιριάζει απόλυτα και στο παράδειγμα της Θεσσαλονίκης. Μιλώντας με αριθμητικά δεδομένα και κάνοντας μια πρόχειρη σύγκριση η κατάσταση είναι τραγική. Η αναλογία χώρων πρασίνου ανά κάτοικο στην πόλη της Θεσσαλονίκης είναι μόλις 2,73τ.μ. έναντι για παράδειγμα του Άμστερνταμ, όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι 27τ.μ. ανά κάτοικο. Ειδικότερα δε στις δυτικές συνοικίες, και συγκεκριμένα παρατηρώντας τον Εύσομο, συνοικία που αποτελεί το πρότυπο καπιταλιστικής ανάπτυξης και τσιμεντοποίησης στα δυτικά, βλέπουμε ότι οι χώροι πρασίνου έχουν εξαφανιστεί δίνοντας την θέση τους σε πολυώροφες πολυκατοικίες και δρόμους, ή σε τσιμεντένια πάρκα και πλατείες. Αποτέλεσμα είναι να φτάνουμε στο σήμερα και οι μόνοι χώροι που να μην έχουν μπαζωθεί εντός αστικού ιστού στα δυτικά, να είναι τα ενεργά και ανενεργά στρατόπεδα.

Ταυτόχρονα θα θέλαμε να αναδείξουμε και την ταξική διάσταση που αφορά την ύπαρξη ή όχι πρασίνου. Την ίδια ώρα που οι εργατικές και προσφυγικές δυτικές συνοικίες έχουν κυριολεκτικά πήξει στο τσιμέντο, άλλες γειτονιές στις οποίες κατοικούν γενικώς εύποροι, το πράσινο είναι παντού. Ενώ στα δυτικά υπάρχουνε πολύτεχνες οικογένειες που μετά βίας χωράνε στα σπίτια που ζουν, στο Πανόραμα Θεσσαλονίκης, λόγου χάρη, θα συναντήσουμε βίλες γεμάτες με πράσινο. Πέρα όμως από τις ατομικές επιλογές των πλο-

υσίων να γεμίσει τον ιδιωτικό τους χώρο με πράσινο, παρατηρούμε ότι στις συνοικίες αυτές το κράτος επιλέγει να ξοδέψει αρκετά λεφτά για να γεμίσει με πράσινο τους δρόμους και τις πλατείες, πράγμα που δεν συμβαίνει στα δυτικά γιατί «λεφτά δεν υπάρχουν».

Ανάπτυξη σημαίνει περισσότερο τιμέντο

Η ανάπτυξη, όπως αναλύσαμε και στο δεύτερο μέρος της μπροσούρας μας, είναι ένα ιδεολόγημα που χρόνια τώρα λανσάρει η κάθε είδους εξουσία. Όσον αφορά το στρατόπεδο Παύλου Μελά οι δημοτικές αρχές παίζουν και αυτές το χαρτί της ανάπτυξης, πίσω από το μανδύα της «ανάπλασης» του χώρου ως μητροπολιτικού πάρκου. Τελικά όμως ποια είναι αυτή η ανάπτυξη που υπόσχονται;

Αρχικά να αναφέρουμε ότι η ανάπτυξη που τόσο καιρό ακούμε δεν είναι τίποτα παραπάνω από την επέκταση νέων επιχειρηματικών οριζόντων εντός του στρατοπέδου. Ορολογίες όπως ανάπλαση, αναβάθμιση, ήπιες παρεμβάσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται στοχευόμενα από τις τοπικές αρχές, περιγράφουν το ίδιο φαινόμενο. Δηλαδή νέες επιχειρήσεις, οι οποίες αρχικά παρουσιάζονται με το προσωπείο πολιτιστικών υποδομών, αλλά στη βάση τους αποσκοπούν στην εμπορευματική ανάπτυξη και στα κέρδη για λίγους. Αυτό και μόνο μπορεί εύκολα να υποδηλώσει το τι παραπάνω σημαίνει η ανάπτυξη σε μακροπρόθεσμο βαθμό, καθώς η λειτουργία τέτοιων υποδομών επιφέρει και νέες απαιτήσεις για την υποστήριξή τους, άρα και μια επιπλέον «ανάπλαση» του χώρου. Νέες εγκαταστάσεις στο χώρο και κατεδάφιση ιστορικών κτηρίων φαίνεται λοιπόν να είναι η ανάπτυξη που υπόσχονται οι δημοτικές αρχές, την οποία βαφτίζουν «μητροπολιτικό πάρκο».

Προκύπτει λοιπόν πως ενώ στη σημερινή μορφή του το πρώην στρατόπεδο αποτελεί ανάσα πρασίνου στις ήδη επιβαρυνμένες δυτικές συνοικίες, υπάρχει ο κίνδυνος ο σχεδιασμός του να εξανεμίσει το λιγοστό πράσινο σιγά-σιγά με στόχο τα κέρδη του κεφαλαίου.

Αγώνας για χώρους πρασίνου αλλά σε σύνδεση με τους άλλους κοινωνικούς αγώνες

Εμείς από την πλευρά μας παλεύουμε ώστε, πρώτα απ' όλα, να διατηρήσουμε τους τελευταίους ανεκμετάλλετους από το κεφάλαιο χώρους στα χέρια της κοινωνίας με δύο τρόπους. Πρώτον με την εναντίωση μας σε κάθε επιχειρηματική προσπάθεια που θέλει να τους τιμεντώσει και δεύτερον μέσα από τις δράσεις μας μέσα στους χώρους αυτούς.

Πρέπει αρχικά να τονίσουμε ότι ο αγώνας για περισσότερο πράσινο μέσα στην πόλη της Θεσσαλονίκης, ναι μεν αφορά στην υπεράσπιση του πρώην στρατοπέδου Παύλου Μελά, αλλά μόνο μέσα από τον αδιαμεσολάβητο αγώνα. Επίσης ο αγώνας για την υπεράσπιση της φύσης δεν είναι ένα αυτοσκοπός. Συνδέεται άμεσα για μας με τον αγώνα για ελευθερία. Αδιαμεσολάβητος λοιπόν γιατί η τοπική εξουσία μπορεί να υποσχεθεί πράσινο και ίσως ακόμη και να μας προσφέρει έναν υποτυπώδες χώρο πρασίνου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι το πάρκο θα είναι ένας ελεύθερος χώρος. Είναι σίγουρο για μας ότι μαζί με το πράσινο που υπόσχεται η εξουσία θα πάνε πακέτο και ταμπέλες που γράφουν «απαγορεύονται οι σκύλοι» ή «μην πατάτε το γκαζόν», οι κάμερες που θα μας παρακολουθούν σε 24ωρη βάση, οι φύλακες ασφαλείας και τα αντίτιμα εισόδου για μια ανάσα πρασίνου. Ένας ελεύθερος χώρος είναι εντελώς αντίθετος με όλα αυτά.

Τέλος, θέλουμε να προσθέσουμε ότι δεν τρέφουμε αυταπάτες ότι τα σύγχρονα τερατουργήματα που ακούν στο όνομα αστικά κέντρα πρόκειται να αλλάξουν με λίγα τετραγωνικά μέτρα ακόμα πρασίνου. Δεν υποστηρίζουμε τις φωνές των δημοτικών συμβούλων και λοιπών παρατρεχάμενων της «πολιτικής» ζωής που μιλούν για αποστειρωμένους χώρους πρασίνου για να κερδίσουν λίγη από την συμπάθεια των δυνητικών ψηφοφόρων τους. Αντίθετα προτάσσουμε την προοπτική που οδηγεί στην δημιουργία και διαχείριση χώρων πραγματικά ελεύθερων, χωρίς την επιβολή του τιμέντου σε κάθε εκατοστό της όρασής μας και σίγουρα χωρίς την παρουσία του κράτους.

4. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΑΠΟ ΜΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ

Το πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά από ψηλά

4.1 ΤΙ ΘΕΛΟΥΜΕ ΕΜΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΚΟ

Όσον αφορά την τωρινή κατάσταση στο πρώην στρατόπεδο έχουμε οριοθετήσει κάποιους βραχυπρόθεσμους στόχους και διεκδικήσεις όπως έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες εξελίξεις:

Χώρος πρασίνου- όχι στη τσιμεντοποίηση

Καταρχάς οι εξαγγελίες των εμπλεκομένων φορέων και του πρωθυπουργού ότι δεν θα χτιστούν νέα κτίρια είναι και παραμένουν εξαγγελίες. Άλλωστε θα ήμασταν αφελείς και αμνήμονες αν δείχναμε εμπιστοσύνη σε κάποιους, που στο όνομα του κοινού καλού, αποφασίζουν και πράττουν κατά πώς τους συμφέρει, και μάλιστα αποδεδειγμένα υπέρ του κεφαλαίου. Θεωρούμε σημαντική επομένως τη διαρκή και συστηματική παρουσία μας στο πάρκο για την αποτροπή οποιωνδήποτε «εργασιών ανάπλασης» που μπορεί να εξελιχθούν σε κτιριακά συγκροτήματα.

Καμία εμπορική δραστηριότητα

Κεντρικό διακύβευμα για το παρόν και το μέλλον του πάρκου είναι η απουσία επιχειρηματικών και εμπορικών χρήσεων. Δεν θέλουμε να είμαστε πελάτες και καταναλωτές, ούτε φτηνό εργατικό δυναμικό για τις τσέπες των επενδυτών. Μάλιστα η μη εμπορική χρήση του πάρκου όχι απλώς δεν εξασφαλίζεται από τη σύμβαση, αλλά αντίθετα φαίνεται να μπαίνουν τα θεμέλια της. Αν δεν προβλέπεται να υπάρχουν εμπορικές δραστηριότητες τότε από πού ο στρατός εξασφαλίζει το μερίδιο του 5%; Όπως και παραπάνω, μόνο η συνεχής μας παρουσία μπορεί να αποτρέψει τέτοιου είδους σχεδιασμούς και σε καμία περίπτωση οι «εγγυήσεις» του δήμου, ο οποίος άλλωστε φαίνεται να έχει βλέψεις όμοιες με αυτές του στρατού.

Συρματοπλέγματα-προσβασιμότητα

Επιθυμούμε ένα πάρκο ανοιχτό και προσβάσιμο σε όλους και όλες χωρίς συρματοπλέγματα, περιφράξεις και συστήματα ελέγχου (κλειστές πύλες, κάμερες, security κτλ). Κάτι τέτοιο μόνο δεδομένο δεν είναι καθώς υπάρχουν ακόμη από την πλευρά της Πολίχνης τα νατοϊκά συρματοπλέγματα, ενώ η εκκλησία έχει ήδη περιφράξει τον θεωρούμενο χώρο της, εμποδίζοντας ουσιαστικά, αλλά και συμβολικά, την πρόσβαση και μετακίνηση σε εκείνη την πλευρά του πάρκου.

Το τσιφλίκι της εκκλησίας;

Όπως αναφέρθηκε ήδη, το οικόπεδο που παραχωρείται στη μητρόπολη είναι η μόνη σταθερά ανάμεσα στην παλιά και την τωρινή συμφωνία. Η ιδιοποίηση μιας ακόμα εν δυνάμει δημόσιας έκτασης από την ανώνυμη εταιρία της εκκλησίας είναι κάτι που δεν πρέπει να περάσει στα ψιλά γράμματα, αντίθετα τα 8 στρέμματα είναι σημαντικό να διεκδικηθούν στην πράξη από τον κόσμο του πάρκου και της γειτονιάς.

Αυτοί είναι ορισμένοι από τους στόχους για τους οποίους παλεύουμε στο τώρα. Ωστόσο, επιθυμούμε να βάλουμε ταυτόχρονα τα θεμέλια για τη μεταρροπή του πάρκου σε έναν χώρο όπως πραγματικά τον οραματιζόμαστε.

4.2 Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Από δω και πέρα..

Σίγουρα ο στόχος μας δεν είναι αυτός ο χώρος να γίνει ένας χώρος αποστειρωμένος, όπου απλά θα ξεχνάμε τα προβλήματα μας. Αντίθετα εμείς θέλουμε έναν χώρο ανοιχτό και προσβάσιμο, όπου θα συζητάμε, θα μοιραζόμαστε σκέψεις και προβληματισμού και θα προσπαθούμε συλλογικά και ισότιμα να καλύψουμε τις ανάγκες μας.

Ιστορική μνήμη και Δημόσιος χώρος

Η ιστορική μνήμη είναι ένα ιδιαίτερο εργαλείο τόσο για τα κινήματα όσο και για την εξουσία. Εμείς δεν από-νοηματοδοτούμε την ιστορική μνήμη και δεν την τοποθετούμε σε ένα αποστειρωμένο πλαίσιο, όπως ο κυρίαρχος λόγος, αλλά την βλέπουμε σαν ένα εργαλείο στους αγώνες και στις ανάγκες του παρόντος. Ο συλλογικός, αντιφασιστικός χαρακτήρας και η νοηματοδότηση του χώρου μέσα από τους αγώνες που δόθηκαν σε αυτόν, αποτελούν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά για μία προσπάθεια προσέγγισης της ιστορικής συνέχειας του πρώην στρατοπέδου. Το νόημα του δημόσιου χώρου δίνεται άλλωστε από τα υποκειμένα που δρουν μέσα σε αυτόν.

Αυτοδιαχείριση και ανάθεση

Βιώνοντας καθημερινά την εντεινόμενη υποδούλωση, την ανασφάλεια, την επισφάλεια μέσα στην εργασία δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε ότι μέρα με τη μέρα ο αγώνας για τη ζωή μετατρέπεται όλο και περισσότερο στον συνεχή αγώνα για την ίδια την επιβίωση. Μέσα σε αυτή την κοινωνική συνθήκη θεωρούμε αυτονόητο ότι η λογική της ανάθεσης και των "από μηχανής θεών" θα έπρεπε να έχει τελειώσει οριστικά. Ωστόσο αναγνωρίζουμε ότι η ανάθεση παραμένει γερά θεμελιωμένη, καθώς η συνειδητοποίηση ότι ένας διαφορετικός τρόπος οργάνωσης μακριά από εκπροσώπους, μεσσίες και ηγέτες, είναι εφικτός, φαντάζει ανέφικτη.

Ακόμα και αν κοιτάξει κανείς διαχρονικά αυτή την τακτική από μεριάς θεσμικής εξουσίας, τουλάχιστον όσον αφορά τους «ανεκμετάλλετους» χώρους, τα μόνα αποτελέσματα που συναντάει είναι η ερήμωση και η εμπορευματοποίηση, το ξεπούλημα «δημόσιων» χώρων και κτήρια να ρημάζουν. Προφανώς, η εκάστοτε θεσμική εξουσία, είτε σε τοπικό είτε σε μεγαλύτερο επίπεδο, μιλάει εξ ονόματος των κατοίκων προσαρμόζοντας τα δικά της συμφέροντα με τις πολιτικές τακτικές που ακολουθεί.

Αν μπορούσαμε να μιλήσουμε στο τώρα για τη συνολική αυτοδιαχείριση του πρώην στρατοπέδου, θα το είχαμε κάνει ήδη. Αναγνωρίζοντας τη δυναμική μας από τη μία, και τις κοινωνικές ταχύτητες από την άλλη, δεν θα μπορούμε σε ευχολόγια περί συνολικής αυτοδιαχείρισης. Αυτό που λέμε και ήδη αρχίσαμε να κάνουμε σε ένα χώρο μέσα στο πρώην στρατόπεδο είναι να το λειτουργούμε εμείς. Με διαφορετικά λόγια θέλουμε ένα χώρο όπου θα είναι ζωντανός με πολιτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, δράσεις και δρώμενα και θα έχει αντιεμπορευματικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν θα έχει σαν στόχο το κέρδος και τα οικονομικά κριτήρια, όπως ισχύει στη πλειοψηφία των κοινωνικών σχέσεων. Στόχος είναι η συλλογική απελευθέρωση από τέτοιες λογικές (κέρδος, φιλοτομαρισμός) και να τις αντικαταστήσουμε με την αλληλεγγύη, την αλληλοβοήθεια και την οργάνωση των αναγκών μας με τους δικούς μας όρους. Να οργανώσουμε λοιπόν μία κοινότητα αγώνα που θα λειτουργήσει σαν σπόρος και για άλλες δομές τέτοιου τύπου στο πρώην στρατόπεδο και έξω από αυτό.

4.3 ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ο ίδιος ο αγώνας ως μέσο για μία επαναστατική προοπτική

Κάθε κοινωνική κατάκτηση που έχει πραγματοποιηθεί, ανεξάρτητα με τη χρονική περίοδο και τις κοινωνικές συνθήκες που έλαβε χώρα, έχει ένα κοινό παρανομαστή: την ίδια τη διαδικασία του αγώνα. Από τους αγώνες για το 8ωρο, μέχρι τους τοπικούς αγώνες, ο παρανομαστής αυτός παραμένει κοινός. Είναι η μόνη συνθήκη που εξασφαλίζει μία καλύτερη προοπτική από τη μεριά των καταπιεσμένων σε αντίθεση με τις υποσχέσεις της εξουσίας. Ενάντια στη παθητικότητα και την ανάθεση που κυριαρχεί έρχεται η ίδια η διαδικασία να αντιπροτείνει την ισότιμη συμμετοχή και την αυτενέργεια. Έρχεται για να αντικαταστήσει το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων όπου κυριαρχεί ο ατομικισμός, ο κανιβαλισμός και τα πλέγματα εξουσίας, με την συλλογικότητα, την αλληλεγγύη και την ισοτιμία. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος που οι οριζόντιες δομές πρέπει να μπαίνουν σε όλο το κοινωνικό φάσμα για να μπορέσει να αναδυθεί μία νέα προοπτική κοινότητας.

Τοπικοί αγώνες και κινήματα

Αν ανατρέξει κανείς στον ελλαδικό χώρο, και όχι μόνο, θα διαπιστώσει τη πλούσια ιστορία των τοπικών κινήματων. Κινήματα που λειτούργησαν με οριζόντιες διαδικασίες και δόμησαν μία νέα συλλογική ταυτότητα σε αντίθεση με τις θεσμικές ιεραρχικές θέσεις και τον ατομικισμό που πρότεινε η εξουσία. Κινήματα που όντως έγιναν μαζικά και επικίνδυνα και αυτός είναι και ο βασικός λόγος που χτυπήθηκαν από την εκάστοτε κυβέρνηση. Κινήματα που αποφάσιζαν όλοι μαζί ισότιμα για τη μορφή και συνέχιση των κινητοποιήσεων μέσα από μαζικές συνελεύσεις. Κινήματα που αποφάσισαν να σπάσουν το μονοπώλιο της βίας του κράτους και να επιστρέψουν ένα κομμάτι αντιβίας στους διαχειριστές του κρατικού μηχανισμού.

Από τη Λευκίμη στη Κέρκυρα, μέχρι την Κερατέα και τις Σκουριές, είδαμε τοπικά κινήματα να παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη δημόσια σφαίρα. Κοινωνικές ομάδες που πήραν χαρακτηριστικά ενός δυναμικού κινήματος γιατί αμφισβήτησαν έμπρακτα το πως δομούμε και χτίζουμε τις ίδιες τις κοινωνικές

μας σχέσεις ενάντια στην αλλοτρίωση. Η αντίθεση στην καταπίεση που βιώνουμε δεν μπορεί να είναι μερική άλλωστε. Δυναμώνει όταν είναι συνεχής και όταν τα ίδια τα υποκείμενα του αγώνα θέτουν την αυτοοργάνωση, τη συμμετοχή και τη συλλογικότητα ως θέση μάχης μέσα στο κοινωνικό πεδίο. Πραγματώνοντας καθημερινά τους δικούς τους στόχους, τοποθετούν τα θεμέλια για μια συνολική άρνηση του κυρίαρχου. Μέσα από την αυτοοργάνωση, στην ουσία το κράτος παρακάμπτεται, και η συνέλευση γίνεται το μόνο όργανο λήψης αποφάσεων. Ένας τρόπος οργάνωσης, όπου δεν στοχεύει στο να ανακυκλώνεται μέσα σε αποστειρωμένα πλαίσια όπως οι ακαδημαϊκές αίθουσες και οι θεωρητικές διαλέξεις. Αντίθετα, μέσα από τη συλλογική ζύμωση και δέσμευση οι άνθρωποι εκπληρώνουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους δρώντας στο εδώ και στο τώρα βασιζόμενοι στις δικές τους δυνάμεις και όχι αναμένοντας μια εξωτερική δύναμη που θα τους δώσει έτοιμες λύσεις.

Ολόκληρες κοινότητες ανθρώπων αμφισβήτησαν έμπρακτα την επιβολή του κράτους στη διαχείριση των ζώων τους. Ως απάντηση λοιπόν το κράτος πετώντας το προσωπίο του συνομιλητή με τους κατοίκους έδειξε για άλλη μία φορά το πραγματικό του πρόσωπο, αυτό της επιβολής: στρατιωτικού τύπου επεμβάσεις, ξυλοδαρμοί και απαγωγές διαδηλωτών, στημένες δικογραφίες και δικαστικές καμπάνες, χημικός πόλεμος σε ολόκληρα χωριά. Η καταστολή δεν έχει κανένα όριο φτάνοντας στο σημείο να αφαιρεί ανθρώπινες ζωές.²

Αντίθετα όσες φορές η οριζοντιότητα αυτή στη λήψη των αποφάσεων και στην ισότιμη συμμετοχή των κατοίκων έδωσε τη θέση της στην αντιπροσώπευση και στους «ειδικούς» είχαμε αποτελέσματα ματαίωσης του αγώνα. Είναι πολλά τα παραδείγματα τοπικών κινημάτων και εργατικών αγώνων, όπου κόμματα της αριστεράς έσπευσαν «καλοπροαίρετα» να καλουπώσουν, να χειραγωγήσουν και εν τέλει να καπηλευτούν τέτοιου είδους αγώνες, υπονομεύοντας τις αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες των αγωνιζόμενων. Ο συνήθης σκοπός τους η άντληση πολιτικής υπεραξίας μέσω της «αγωνιστικής» προβολής τους, η προώθηση δικών τους ανθρώπων σε πόστα της τοπικής αυτοδιοίκησης και πολλές φορές η λειτουργία τους ως αλεξικέραυνα της λαϊκής οργής και της άμεσης δράσης. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα η παρουσία

²Δεν ξεχνάμε τη δολοφονία της Μαρίας Κουλούρη όταν τα καθίκια των ΜΑΤ ξυλοκόπησαν 16χρονο μοτοσικλετιστή στο κεφάλι με αποτέλεσμα να χτυπηθεί από τη μηχανή και να χάσει τη ζωή της η συγκεκριμένη διαδηλώτρια στις 3/6/2008 στη Λευκίμη

του σύριζα στο κίνημα κατά της εξόρυξης χρυσού στη Χαλκιδική, όπου ως αριστερό αντιπολιτευόμενο κόμμα σταδιακά πέτυχε την αντικατάσταση του μαχητικού πνεύματος μέρους των κατοίκων, με την ανάθεση και αντιπροσώπευση του αγώνα, αποτελώντας τελικά τον καλύτερο σύμμαχο της Eldorado και του Μπόμπολα.

Αντί επιλόγου

Τέλος να επαναλάβουμε ότι η παρούσα μπροσούρα δεν είναι παρά ένα χρήσιμο εργαλείο μέσα σε ένα πλαίσιο αγώνα γύρω από το πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά. Παράλληλα θεωρούμε ότι μπορεί να βοηθήσει και οποιοδήποτε άλλο αγώνα τρέχει, ή πρόκειται να τρέξει στο μέλλον, και αφορά επαναοικειοποίηση δημόσιου χώρου από ένα κίνημα αυτοοργανωμένο με οριζόντιες δομές, έξω και ενάντια σε κράτος και κεφάλαιο. Είναι άλλο ένα λιθαράκι στην θεωρητική φαρέτρα του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος.

Δεν είναι σίγουρα ένα προϊόν για ιδιωτική χρήση ή πιο απλά άλλο ένα βιβλιαράκι για να βελτιωθούν οι εγκυκλοπαιδικές γνώσεις του ατόμου, καθώς η χρήση του με αυτές τις λογικές αναιρεί τον πυρήνα της ουσίας πάνω στην οποία δημιουργήθηκε.

εκδήλωση-συζήτηση
ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ Π. ΜΕΛΑ

Τσιφλίκι

εκκλησίας / στρατού / εργολάβων

ή

ελεύθερος δημόσιος χώρος αντίστασης και μνήμης?

στο πρώην στρατόπεδο, είσοδος απέναντι από το δημαρχείο

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
 ώρα 12:00

ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΔΥΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΙΚΙΩΝ

tsiflikispirits.net / tsiflikispirits.wordpress.com

Εικόνα 1: Την Κυριακή 30 Νοεμβρίου 2014 πραγματοποιήθηκε εκδήλωση-συζήτηση στο πρώην στρατόπεδο του Π. Μελά με θέμα το ιστορικό πλαίσιο του στρατοπέδου και κυρίως το μέλλον του σχετικά με τις τελευταίες εξελίξεις. Η εκδήλωση πλασιώθηκε από περίπου 100 άτομα, όπου ακούστηκαν πολλές και ενδιαφέρουσες απόψεις και προσεγγίσεις για το πώς βλέπουμε τον χώρο και τους τρόπους δράσης. Ενάντια σε αυτούς που θέλουν το στρατόπεδο τσιφλίκι της εκκλησίας, του στρατού και των εργολάβων, δόθηκε μια πρώτη απάντηση ότι ο χώρος πρέπει να είναι ελεύθερος και δημόσιος μακριά από επιχειρηματικά συμφέροντα.

Εικόνα 2: Την Κυριακή 31/5/14 πραγματοποιήθηκε η εκδήλωση με θέμα: «Κατοχή-Δεκεμβριανά-Εμφύλιος» με καλεσμένους ομιλητές τους Σ. Μαρκέτο και Λ. Χασιώτη.

Εικόνα 3: Απόσπασμα κειμένου για τον υπό διαμόρφωση χώρο εντός του Π.Μ. «Επιθυμούμε ένα χώρο που θα αποτελέσει εστία κοινωνικής αντίστασης, κόντρα στα πλάνα που αφορούν το ξεπούλημα του παλιού στρατοπέδου, με όποια μορφή κι αν αυτά καλύπτονται. Απευθύνουμε κάλεσμα στους ανθρώπους που συμμερίζονται τις ιδέες μας για την από κοινού δημιουργία και το στήσιμό του. Θέλουμε να αξιοποιήσουμε τα παρατημένα κτίρια και να μετατρέψουμε ένα απ' αυτά σε κέντρο ζυμώσεων και δράσης των ανθρώπων των γειτονικών περιοχών που θ' αποφασίζουν ομαδικά – κι όχι ένα κτίριο που θα διέπεται από ιδιοκτησιακή λογική, προορισμένο να στεγάσει αποκλειστικά τη Συνέλευσή μας».

Εικόνα 4: Η προβολή της αντιεμπορευματικής και αυτοοργανωμένης ταινίας «Λύσσα» έγινε στο οικειοποιημένο κτίριο του πρώην στρατοπέδου Π. Μετά και πλαισιώθηκε από περισσότερα από 150 άτομα. Σε ένα χώρο που βαρύνεται από την ιστορία και γι' αυτό πλήρως αρμονισμένο με το θέμα της ταινίας για την ιστορική μνήμη, έγινε κουβέντα για τις συνθήκες παραγωγής της ταινίας, αλλά και για το κινηματογραφικό περιεχόμενό της.

Εικόνα 5: Συζήτηση- ανάλυση σχετικά με την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στη Μ. Ανατολή. Ιδεολογία, θρησκεία, ιστορία, ISIS, πετρέλαιο και πολιτική συνθέτουν ένα περίπλοκο κουβάρι που καλούμαστε να ξετυλίξουμε στην προσπάθεια να καταλάβουμε τι συμβαίνει στην –όχι και τόσο μακρινή- γειτονιά μας.

Εικόνα 6: «Τόπος αντίστασης και μνήμης. Σ' αυτόν τον χώρο κατά την περίοδο 1941-44 λειτουργησε στρατόπεδο συγκέντρωσης όπου οι ναζί και οι Έλληνες συνεργάτες τους φυλάκισαν, βασάνισαν και εκτέλεσαν χιλιάδες "εχθρούς" τους». Η ταμπέλα τοποθετήθηκε από την Ανοιχτή Συνέλευση Δυτικών Συνοικιών για την ανάδειξη της ιστορικότητας του πρώην στρατοπέδου Π. Μελά.

ΚΥΡΙΑΚΕΣ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ
 πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά
16.10_εκδήλωση
"Ή θάνατος ή λευτεριά!"

11.00 ιστορική περιήγηση στο χώρο του πρώην στρατοπέδου που λειτουργούσε ως φυλακή μελλοθανάτων αντιστασιακών κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής. Ενάγηση από τον **Ηλία Μεταλλίδη**, πρώην κρατούμενο στις φυλακές Παύλου Μελά, ο οποίος απέδρασε υπό τις ρηχές του παλμβόλου του Γερμανού Φρούρα, Τόπος συνάντησης: είσοδος εκκλησίας (1,27,38,56, στάση Παύλου Μελά)

13:00 συζήτηση - προβολή ντοκιμαντέρ: **"Γεια σας και καλή αντίσταση ως νικητές!"** παρουσία του σκηνοθέτη Νίκου Νούλα. Είσοδος απέναντι από το δημαρκείο (27,38,56,83, στάση δημαρκείο Παύλου Μελά)

ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΔΥΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΙΚΙΩΝ

Εικόνα 7: Εκδήλωση για την ανάδειξη της ιστορικότητας του πρώην στρατοπέδου. Στις 16/10/2016 ο δραπέτης από το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Παύλου Μελά και αντάρτης Ηλίας Μεταλλίδης επέστρεψε στο χώρο που ήταν φυλακισμένος από τους ναζί και τους ντόπιους συνεργάτες τους. Πραγματοποιήθηκε ιστορική περιήγηση στον χώρο φυλάκισης και απόδρασης και προβλήθηκε το ντοκιμαντέρ σχετικό με τη ζωή του αγωνιστή: «Γεια σας και καλή αντίσταση ως νικητές».

Εικόνα 8: Στη 1/12/2016η Ανοιχτή Συνέλευση Δυτικών Συνοικιών αλλά και σύντροφοι/ισες μετά από παρέμβαση στο δημοτικό συμβούλιο του δήμου Π. Μελά, πέτυχαν την ακύρωση της διαδικασίας ξεπουλήματος του ομίλου πρώην στρατοπέδου. Ενδεικτικά, η συμφωνία αυτή αναφερόταν στην παραχώρηση 280 στρεμμάτων για 49 χρόνια στο δήμο ώστε να τα εκμεταλλευτεί εμπορικά, ενώ παράλληλα ο στρατός έχει τεράστια οικονομικά οφέλη με την ανέγερση στρατιωτικών κατοικιών να είναι η κύρια παράμετρος τιμωποίησής του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Davis, M. (2016), *Η εξάπλωση των φτωχογειτονιών*, Κομπρεσέρ, τχ. 6, σ. 7-25.
2. Gehl J., (2013) *Ανθρώπινες Πόλεις*, Εκδόσεις MBIKE EVENTS & DIGITAL
3. Harvey D, (2013), *Εξεργεμένες πόλεις – Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης*, μτφ. Χαλμούκου. Κ, εκδ. ΚΨΜ, Αθήνα.
4. Hobsbawm J. E, (2008), *Επαναστάτες*, μτφ. Μπουρλάκης. Π, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.
5. Smith. N, (2013), *Νέος Παγκοσμισμός, Νέα Πολεοδομία: Το gentrification ως παγκόσμια στρατηγική των πόλεων*, Κομπρεσέρ, τχ. 4, σ. 53-73
6. Αναστασιάδης Γ., (2005) *Η Θεσσαλονίκη στις Συμπληγάδες του 20ου αιώνα*, Εκδόσεις University Studio Press
7. Ανδρίτσος Θ., *Παρισινή Κομμούνα: το έδαφος κάτω από την έφοδο στον ουρανό*
8. Κολώνας Β, (2012), *Θεσσαλονικη 1912-2012, Η αρχιτεκτονική μίας εκατονταετίας*, Εκδόσεις University Studio Press
9. Λαζαρίδης Σπ., (2012), *Η μοναξιά του Ζέιτελνικ: Η μακραίωνη κυοφορία των δυτικών συνοικιών της Θεσσαλονίκης μέχρι το 1920*, Εκδόσεις Ζήτρος
10. Τσαβδάρογλου. Χ,(2008), *Θεσσαλονίκη – Μητροπολίτικοι Ανταγωνισμοί*,
11. Κομπρεσέρ, (2013) *Rethink Gentrification: Φιλόδοξοι μεσίτες, ξεπεσμένοι μεσασσοί και σύγχρονοι πληβείοι στο κέντρο της Αθήνας*, τχ.4, σ.37-51.
12. Χριστοδούλου Χ., (2015) *Τοπία αστικής διάχυσης αστικοποίηση και πολεοδομικός σχεδιασμός, η περιφέρεια της Θεσσαλονίκης*, Εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη
13. Θεορίτης, (2007), *Η ανάπτυξη είναι το άλλο όνομα της λεηλασίας των γειτονιών μας*, Αθήνα.
14. Μπάσταρδες με μνήμη, (2015), *Καλως ήλθατε στο gentrification*.
15. Λουδοβίκος Κ. Βασενχοβεν σε συνεργασία με τους Καλλιόπη Σαπουντζάκη, Ευάγγελο Ασπρογέρακα, Ηλία Γιαννίρη, Θάνο Παγώνη, (2010) *Χωρική Διακυβέρνηση: θεωρία ,ευρωπαϊκή εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας*, Εκδόσεις Κριτική

16. Κυριακή Τσουκαλά, Χαρίκλεια Παντελίδου μαζί με τους Claudio Copenna , Μαρία Δανιήλ, (2012) Νεολαία. www.δημόσιος χώρος, άτακτες συναθροίσεις + λοξές διελεύσεις, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη
 17. Συνέλευση ενάντια στην ειρήνη, (2004), Ο νέος μιλιταρισμός, Αθήνα
 18. Πρωτοβουλία για την ολική άρνηση στράτευσης, (2013), Πόλεις επί χάρτου: Στρατός και καταστολή μέσα από τα σύγχρονα εγχειρίδια του ΝΑΤΟ, Αθήνα
-